

Guia bàsica de propietat intel·lectual per a biblioteques

Josep VIVES I GRÀCIA

RESUM: *Cada cop més les biblioteques necessiten disposar d'una sòlida base d'informació legal que els permeti conèixer amb exactitud quin és el marc legal en el qual es mou el seu producte principal, la informació. Les indústries relacionades amb la creació científica, cultural i artística tenen cada cop més importància econòmica; això ha impulsat els governs a desenvolupar noves reglamentacions per a garantir la protecció d'aquest sector tan important.*

L'adveniment de les noves tecnologies ha obligat els legisladors nacionals a assumir el repte de garantir la defensa dels legítims drets dels autors amb els nous productes i serveis. Actualment, les biblioteques tenen davant seu immenses possibilitats de creació de nous serveis i productes, però cal considerar-ne els aspectes legals.

Aquest treball intenta respondre les preguntes més habituals que un bibliotecari pot fer-se al voltant de la propietat intel·lectual: podem fer còpies?; és possible fer enllaços a pàgines web?; és lícit que un usuari copiï un article de revista?

L'autor adverteix, però, que no és jurista, i que la informació es dona a títol orientatiu. De vegades no s'ha pogut donar una resposta directa, atès que cal interpretar el sentit de la llei i no sempre tots els casos són generalitzables.

1. PER A UNA PEDAGOGIA EN POSITIU SOBRE LA PROPIETAT INTEL·LECTUAL

Si agafem el verso de portada de qualsevol llibre que tinguem a mà podrem llegir frases com la següent: «la *reproducció*¹ total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment (...) o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i *préstec* resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'editor i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.»

Josep Vives. Universitat Politècnica de Catalunya. Biblioteca de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú (EPSEVG). josep.ferran.vives@upc.es

Article rebut el setembre de 2004

1. La cursiva ha estat introduïda per l'autor d'aquest treball.

El que es llegeix en aquestes línies sembla que prohibeixi de fer dos dels serveis habituals a les biblioteques: la reproducció de documents i el préstec d'obres. La pregunta seria aleshores: com és que, de fet, es realitzen aquests actes, i fins a quin punt s'hi vulnera la legislació?

Malauradament, i per causes que tractarem més avall, de la propietat intel·lectual s'acostuma a fer una pedagogia en negatiu: «no es pot», «no és permès», etc.; però poques vegades es fa el mateix èmfasi en aquells actes que sí que són lícits i que podrien ajudar a fer les coses d'acord amb la legislació.

Al nostre entendre, en la majoria de comentaris o articles sobre aquests temes, es troben a faltar expressions del tipus «excepte en el casos previstos per la llei», acompanyades d'una acurada explicació d'aquests casos en què els actes de reproducció, préstec o altres «explotacions» de les obres protegides entren dins la normativa actual.

Igualment, i només a tall d'exemple i de reflexió sobre l'ús en negatiu de la normativa de drets d'autor, esmentarem la presència a moltes biblioteques de cartells amb els lemes «Fotocopiar és un delictes» o «No fotocopïis sense el permís de l'autor», lemes que, certament, ometen les excepcions recollides a la mateixa llei de propietat intel·lectual. La majoria de les vegades, la persona que farà un acte de reproducció ignora el missatge, i com a molt acabarà creient que comet un acte il·lícit quan potser no és així.

Per a una àmplia majoria de la població, el simple fet de copiar un disc compacte des d'un ordinador personal o fotocopiar el capítol d'un llibre esdevenen actes «il·legals». Curiosament, però, es continua fent i tot queda, al seu entendre, en una violació venial de la normativa.

Els mitjans de comunicació tampoc no ajuden gaire en aquest sentit, i massa sovint, per exemple, s'assimila el fet de «fer còpies» amb el delictes que representa —aquest sí— la venda de còpies de material protegit sense permís dels autors.

Es pot entendre que el fenomen anomenat «pirateria» ocasiona greus perjudicis als autors, però no sembla que el més assenyat sigui equiparar les còpies en l'àmbit domèstic —totalment lícites— a les activitats que realitzen a escala industrial les màfies dedicades a la pirateria musical. De fet, alguns autors consideren que l'expressió «pirateria domèstica» és una contradicció en el seus termes (SÁNCHEZ ARISTI 2003), ja que les còpies que es fan en l'àmbit domèstic no tenen cap afany de lucre, tot al contrari de les intencions de les persones que practiquen la pirateria.

En aquests treball, doncs, intentarem fer una anàlisi dels principals usos que realitzen les biblioteques i altres centres documentals i estudiarem de quina manera queden recollits o no per la normativa existent.

2 LEGISLACIÓ BÀSICA

A l'Estat espanyol, la propietat intel·lectual és una competència exclusiva de l'estat (art. 149 par. 9a Constitució espanyola, 1978) gestionada des del Ministeri de Cultura a través de la Subdirecció General de Propiedad Intelectual. La necessitat, però, d'harmonitzar les diferents legislacions de la Unió Europea per tal de facilitar el mercat interior fa que la Comissió Europea dicti els principis sobre els quals els estats desenvolupen les seves normatives. A efectes d'aquest treball, i per no cansar el lector, hem inclòs només la legislació considerada mínima.

2.1 Legislació estatal

- Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de propietat intel·lectual (d'ara endavant LPI) i es regularitzen, s'aclareixen i s'harmonitzen les disposicions legals vigents sobre la matèria²
- Llei 5/1998 de 6 de març, d'incorporació al Dret espanyol de la Directiva 96/9/CE, del Parlament Europeu i del Consell, d'11 de març de 1996, sobre la protecció jurídica de les bases de dades³
- Reial decret 1434/1992 de 27 de novembre⁴
- Reial decret 778/1998, de 30 d'abril, que regula el tercer cicle d'estudis universitaris, l'obtenció i expedició del títol de Doctor i altres estudis de postgrau⁵

2. Per a la consulta dels textos legals esmentats en aquest articles, es recomana la consulta dels textos originals a partir d'organismes oficials (BOE, Ministeris, etc.). Tot i que la legislació actual no obliga l'edició de les lleis estatals en totes les llengües oficials de l'Estat, s'ha intentat oferir sempre una versió catalana oficial de les lleis esmentades; quan no ha estat possible, se n'ha fet una traducció. Existeix una edició en català, que suposem oficial, de la normativa bàsica (RDL 1/1996 i Llei 5/1998) a: *Normativa de la propietat intel·lectual*. (Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions, 1999). També es pot trobar una altra versió catalana no oficial en línia a: <<http://orbita.bib.ub.es/docs/4003/PROPIE.htm>>

La versió en castellà es pot trobar a:

<http://www.mcu.es/propint/files/LeyProp_Intelectual_mod171.pdf>

Recomanem també la versió que incorpora les modificacions introduïdes per la Llei 5/1998 sobre protecció de bases de dades: <<http://civil.udg.es/normacivil/estatal/reals/Lpi.html>>

3. <http://www.cedro.org/Files/Ley5_1998_boc.pdf>

4. <http://www.cedro.org/Files/RD_1434_1992.pdf>

5. <<http://www.ub.es/acad/tercer/1rd778.htm>>

2.2 Legislació europea

- Directiva 2001/29/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 22 de maig de 2001, relativa a l'harmonització de determinats aspectes dels drets d'autor i drets afins als drets d'autors a la societat de la informació⁶
- Directiva 1996/9/CE del Parlament Europeu i del Consell, d'11 de març de 1996, sobre la protecció jurídica de les bases de dades⁷
- Directiva 92/100/CE del Consell, de 19 de novembre de 1992, sobre drets de lloguer i préstec i altres drets afins als drets d'autor en l'àmbit de la propietat intel·lectual⁸

2.3 Llicències d'ús

Cal tenir present que la utilització de molts dels recursos electrònics que actualment contracten les biblioteques es regeix per un contracte privat entre la biblioteca (o la institució que la representa) i el productor o proveïdor del recurs electrònic. En aquests casos cal seguir allò que haguem pactat amb el proveïdor, essent molt recomanable que en el moment de negociar una llicència d'ús d'un nou producte es negociï incorporar com a mínim, totes les possibilitats que l'actual normativa de propietat intel·lectual preveu per a les biblioteques.⁹

3 DOCUMENTS PROTEGITS PER LA LLEI DE PROPIETAT INTEL·LECTUAL (LPI)

Els articles 10è, 11è i 12è del capítol II de la RCL 1/1996 (d'ara endavant LPI) fan una enumeració d'alguns dels documents protegits per la llei de propietat intel·lectual:

6. <http://europa.eu.int/eur-lex/es/consleg/reg/es_register_1720.html>

Aquesta directiva està pendent de transposició a la legislació espanyola. En el moment que es faci, és probable que s'hi introdueixin canvis que podrien variar el sentit de les interpretacions fetes en aquest treball.

7. <http://europa.eu.int/eur-lex/es/lif/dat/1996/es_396L0009.html>

8. <http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=ES&numdoc=31992L0100&model=guichett>

9. *N. de l'ed.*: sobre aquesta qüestió, vegeu en aquest mateix número els articles d'A. KEEFER i N. COMELLAS i L. ANGLADA.

«Article 10

Obres i títols originals.

1. Són objecte de propietat intel·lectual totes les creacions originals literàries, artístiques o científiques expressades per qualsevol mitjà o suport, tangible o intangible, actualment conegut o que s'inventi en el futur, comprenent-hi:
  - a) Els llibres, fullets, impresos, epistolaris, escrits, discursos i allocucions, conferències, informes forenses, explicacions de càtedra i qualssevol altres obres de la mateixa naturalesa.
  - b) Les composicions musicals, amb lletra o sense.
  - c) Les obres dramàtiques i dramaticomusicals, les coreografies, les pantomimes i, en general, les obres teatrals.
  - d) Les obres cinematogràfiques i qualssevol altres obres audiovisuals.
  - e) Les escultures i les obres de pintura, dibuix, gravat, litografia i les historietes gràfiques, tebeos o còmics, com també els seus assaigs o esbossos i les altres obres plàstiques, siguin o no aplicades.
  - f) Els projectes, els plànols les maquetes i els dissenys d'obres arquitectòniques i d'enginyeria.
  - g) Els gràfics, mapes i dissenys relatius a la topografia, la geografia i, en general, a la ciència.
  - h) Les obres fotogràfiques¹⁰ i les expressades per procediment anàleg a la fotografia.
  - i) Els programes informàtics.
2. El títol d'una obra, quan és original, queda protegit com a part d'ella.

Article 11.

Obres derivades.

Sense perjudici dels drets d'autor sobre l'obra original, també són objecte de propietat intel·lectual:

- 1r. Les traduccions i adaptacions.
- 2n. Les revisions, actualitzacions i anotacions.
- 3r. Els compendis, resums i extractes.
- 4t. Els arranaments musicals.
- 5è. Qualsevol transformacions d'una obra literària, artística o científica.

Article 12¹¹

Reculls. Bases de dades.

1. També són objecte de propietat intel·lectual, en els termes que preveu el llibre I d'aquesta Llei, els reculls d'obres alienes, de dades o d'altres elements independents com

10. Aquí, *obres fotogràfiques* fa referència a fotografies qualificades com a «originals» en el sentit d'obra d'art. La legislació actual diferencia en el límit temporal del dret d'autor entre les *fotografies* i les *me-res fotogràfiques* (fotografies sense valor artístic).

11. Es dona el text d'aquest article a partir de les modificacions introduïdes per la Llei 5/1998, de 6 de març, d'incorporació al dret espanyol de la directiva 96/9/CE, del Parlament Europeu i del Consell, d'11 de març de 1996, sobre la protecció jurídica de les bases de dades.

són les antologies i les bases de dades que per la selecció o disposició dels seus continguts constitueixen creacions intel·lectuals, sense perjudici, si s'escau, dels drets que poden subsistir sobre els esmentats continguts.

La protecció que aquest Article reconeix a aquests reculls es refereix únicament a la seva estructura, per tal com és una forma d'expressió de la selecció o disposició del seu continguts, al qual no és extensiva.

2. Als efectes d'aquesta Llei, i sense perjudici del que disposa l'apartat anterior, es consideren bases de dades els reculls d'obres, de dades, o d'altres elements independents disposats de manera sistemàtica o metòdica i accessibles individualment per mitjans electrònics o d'una altra forma.
3. La protecció que es reconeix a les bases de dades en virtut d'aquest Article no s'aplica als programes informàtics que s'utilitzen en la fabricació o en el funcionament de bases de dades accessibles per mitjans electrònics.»

Com es pot veure, en aquestes disposicions queda inclosa la pràctica totalitat de la tipologia documental que poden tenir biblioteques i altres centres d'informació.

A efectes d'una major comprensió d'alguns dels articles caldria dir que:

- Com indica el redactat inicial de l'article 10, la llista no és exhaustiva i només s'hi ofereixen alguns exemples de documents protegits. Entre els documents científics no s'esmenten, per exemple, «articles de revista», però queden coberts igualment per la frase: «totes les creacions originals literàries, artístiques o científiques expressades per qualsevol mitjà». En el cas que dubtem si un tipus de document en concret queda inclòs o no dins d'aquestes categories, per prudència caldrà considerar-lo com a document protegit.
- No hi ha diferència entre documents «impresos» o «electrònics» pel que fa a la consideració de «protegits». La llei no diferencia el tipus de suport de cara a aquesta inclusió. El suport del document, però, sí que serà important en algun dels usos permesos de les obres.
- Les bases de dades no tenen per què ser «electròniques» tal i com les entenem en l'àmbit documental. Aquesta és una diferència important entre els camps del dret i el de la documentació. El dret concep bases de dades no automatitzades; per exemple, una guia telefònica en paper.
- A banda de la protecció per a l'autor principal –en terminologia bibliotecària–, en tota obra la llei també protegeix els drets del qui en termes catalogràfics podríem anomenar responsabilitats secundàries (compiladors, responsables de les notes al text principal, traductors, etc.).

Aquest punt és important pel que fa al càlcul de l'exhauriment dels drets d'autor, ja que no tan sols cal tenir en compte la data de la mort de l'autor «principal», sinó també de la resta de persones que ha participat en l'edició actual de l'obra. A la part destinada en aquest treball als dubtes més freqüents s'ha tractat més abastament el tema.

La LPI també parla de quines obres no queden protegides a efectes d'explotació. D'aquesta manera, l'article 13è de la LPI, determina quins són aquests documents:

«Article 13.

Exclusions.

No són objecte de propietat intel·lectual les disposicions legals o reglamentàries i els projectes corresponents les resolucions dels òrgans jurisdiccionals i els actes, els acords, les deliberacions i els dictàmens dels organismes públics, així com les traduccions oficials de tots aquests textos.»

El fet de no ser objectes de propietat intel·lectual implica que aquestes obres són de domini públic pel que fa la reproducció, distribució, comunicació pública, traducció, etc. Ara bé, només pel que fa al text original. Si el text aparegués publicat en un llibre —per exemple, un manual de dret— i no saltres en fèssim una reproducció digital, els propietaris de l'edició podrien veure els seus drets perjudicats, ja que ells han fet una feina de maquetació, revisió, etc. Igualment tampoc no hi podríem incloure sense permís explícit els comentaris que s'hagin incorporat al text legal. Es recomana en aquests casos utilitzar només el text original o, si és possible, prendre'l directament de les fonts oficials corresponents.

En canvi, sí que podem traduir, sense necessitat d'autorització, els documents esmentats en l'anterior article i fer-ne la difusió que considerem necessària.

No seria lícit, igualment, posar a disposició lliure i sense el consentiment dels productors les bases de dades legislatives «oficials» (*BOE*, *DOGC*, etc.) ni la normativa que recullen, ja que si és cert que la matèria primera (els textos legals) és de domini públic, no ho són pas ni els programes que gestionen la base de dades ni la feina de compilació que s'elabora des d'aquests organismes.¹²

12. Una altra qüestió és estar d'acord amb la reivindicació que aquest tipus d'informació sigui completament gratuïta.

4 DRETS RESERVATS ALS TITULARS DELS DRETS DE L'OBRA

La LPI protegeix dos tipus diferents de drets de l'obra, els anomenats *drets morals* de l'obra (autoria, integritat, modificació, etc.) i els *drets d'explotació* de l'obra. És precisament aquesta segona tipologia de drets la que cal considerar més a l'hora d'analitzar els serveis i productes que ofereix una biblioteca i veure si hi existeix cap incompatibilitat.

L'article 17 de la LPI introdueix quins són aquests drets d'explotació:

«*Dret exclusiu d'explotació i les seves modalitats.* Correspon a l'autor l'exercici exclusiu dels drets d'explotació de la seva obra en qualsevol forma i, en especial, els drets de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació, que no poden ser efectuades sense la seva autorització, excepte en els casos que preveu aquesta Llei.»

Fixem-nos en el fet que, efectivament, la llei protegeix aquests drets, però igualment introdueix la primera referència a les excepcions previstes a la llei. És en aquest sentit que es deia al començament d'aquest treball que cal treballar per una pedagogia en positiu amb les excepcions previstes a la llei, per tal de defensar la propietat intel·lectual tant des del punt dels autors com dels usuaris de l'obra.

Abans de passar als casos concrets dels actes realitzats a les biblioteques volem aclarir què inclou cadascun d'aquests drets d'explotació. En aquest apartat només inclourem la definició jurídica del dret reservat, els comentaris que poden ajudar a entendre l'abast dels drets protegits i, finalment i per il·lustrar, alguns exemples.

4.1 Reproducció (art. 18)

«S'entén per reproducció la fixació de l'obra en un mitjà que en permeti la comunicació i l'obtenció de còpies de tota o d'una part.»

Aquest article parla de reproducció en general i no fa diferències entre reproduccions «analògiques»¹³ (fotocòpies) i reproduccions «digitals» (escaneig, etc.). És a dir, tindran consideració de còpia tant les reproduccions fetes en

13. Tot i que la utilització del terme *analògic* no és del tot correcta, l'emparam per a fer referència a totes aquelles còpies que no es realitzen mitjançant el procediment de digitalització de la informació. En aquest sentit considerarem document *analògic* una fotocòpia, una fotografia en paper, una reproducció feta en suport magnètic (videocassetts), i també les microformes (microfitxes, microfilms, etc.).

paper i altres suports (per exemple, microfítxes) com també aquelles còpies que s'emmagatzemin en suport digital. Tampoc no es fa distinció entre suports que es copien: llibres, discs compactes, etc.

Les biblioteques reproduïxen documents en el moment que realitzen una fotocòpia, digitalitzen o microfilmen un document.

En el moment, però, que alguna d'aquestes reproduccions es posin a disposició dels usuaris mitjançant una xarxa (local, Internet, etc.), ja no parlàrem tan sols de reproducció, sinó també de «comunicació pública» de l'obra, un dels altres drets reservats que estudiarem més avall.

4.2 Distribució (art. 19)

«1. S'entén per distribució la posada a disposició del públic de l'original o de còpies de l'obra mitjançant la venda, lloguer, préstec o de qualsevol altra forma.

2. (...)

3. S'entén per lloguer la posada a disposició dels originals i les còpies d'una obra per al seu ús per temps limitat i amb un benefici econòmic o comercial directe o indirecte.

(...)

4. S'entén per préstec la posada a disposició dels originals i còpies d'una obra per al seu ús per un temps limitat sense benefici econòmic o comercial directe ni indirecte, sempre que el préstec es dugui a terme a través d'establiments accessibles al públic.

S'entén que no hi ha benefici econòmic o comercial directe ni indirecte quan el préstec efectuat per un establiment accessible al públic dona lloc al pagament d'una quantitat que no excedeix del necessari per cobrir les despeses de funcionament.

Queden excloses del concepte de préstec les operacions mencionades al paràgraf segon de l'anterior apartat 3 i les que s'efectuen entre establiments accessibles al públic.

(...)

5. El que disposa aquest Article pel que fa al lloguer i al préstec no s'aplica als edificis ni a les obres d'arts aplicades.»

Perquè hi hagi distribució cal que allò que es posa a disposició del públic siguin exemplars «físics» de l'obra. No quedaria inclòs en un acte de distribució la transmissió d'aquestes obres mitjançant una xarxa de telecomunicacions, fet que constituïria un acte de «comunicació pública».

Podem distribuir mitjançant préstec documents en un suport físic concret: paper, disc compacte, vídeo, etc., però sempre cal que sigui tangible allò posat a disposició del públic. En aquest sentit, no hi quedaria del tot coberta la figura del préstec d'obres electròniques a través de la xarxa. Un cas diferent seria el préstec de llibres electrònics, que necessiten un lector portàtil i un suport físic que emmagatzemi l'obra.

Podem veure també en aquest article que la diferència entre *lloguer* i *préstec* resta ben definida a partir del fet que l'establiment tingui afany de lucre o no. D'aquesta manera els videoclubs, per exemple, realitzen «lloguers» d'obres mentre que les biblioteques realitzen «préstecs» d'obres. Els primers són negocis, i per tant tenen afany de lucre per definició, mentre que les biblioteques i altres centres, no. Caldria fer, però, un seguit de consideracions:

- Els autors tenen igualment reconegut el dret exclusiu d'explotació tant del lloguer d'obres com del préstec.
- La llei no indica que necessàriament les biblioteques hagin de ser de titularitat pública per tal de fer préstecs. Perquè l'acte de prestar documents es consideri com a tal, només es demana que els establiments siguin «accessibles al públic». Això voldria dir que, teòricament, les biblioteques pertanyents a empreses, associacions, universitats privades, etc., també poden efectuar préstecs. No queda clar si per «públic» es vol dir només que hi pugui accedir qualsevol persona (per exemple, la biblioteca d'una ONG) o si també s'inclou l'accés de públic «restringit», com seria el cas de la biblioteca d'una empresa privada.
- Aquests establiments «accessibles al públic» que efectuen «préstecs», si volguessin podrien cobrar una quantitat a l'usuari per cada préstec, o bé una quota periòdica (per la possessió del carnet d'usuari, per exemple), sempre que aquest cobrament no superi el cost que aquest servei suposa a la institució. És a dir, la diferència entre un establiment comercial que fa lloguers d'obres i un establiment que fa préstecs no és si cobra o no pels serveis que realitza, sinó la finalitat del pagament que s'imposa; si és o no amb afany de lucre.

Un acte concret de *distribució* es podria veure en els dossier temàtics o de premsa que poden elaborar algunes biblioteques per als seus usuaris. En aquest cas parlariem d'un acte de *reproducció* per una banda —reproducció de l'article, sumari, etc., originals— i d'un acte subsegüent de *distribució* en el moment que del dossier en fem diverses còpies i les distribuïm entre els usuaris del nostre centre (departaments, laboratoris, persones físiques, etc.). No és distribució si aquest servei es dona per correu electrònic o web, ja que aleshores parlariem d'un acte de *comunicació pública*.

4.3 Comunicació pública (Art. 20)

«1. S'entén per comunicació pública qualsevol acte pel qual una pluralitat de persones pot tenir accés a l'obra sense que prèviament se n'hagin distribuït exemplars a cadascuna.

No es considera pública la comunicació quan es du a terme en l'àmbit estrictament domèstic que no estigui integrat o connectat a una xarxa de difusió de qualsevol mena.

2. Especialment, són actes de comunicació pública:

- a) Les representacions escèniques, les recitacions, les dissertacions i les execucions públiques de les obres dramàtiques, dramaticomusicals, literàries i musicals mitjançant qualsevol mitjà o procediment.
- b) La projecció o l'exhibició pública de les obres cinematogràfiques i altres d'audiovisuals.
- c) L'emissió de qualsevol obra per radiodifusió o per qualsevol altre mitjà que serveixi per a la difusió sense fils de signes, sons o imatges. (...).
- e) La transmissió de qualsevol obra al públic per fil, cable, fibra òptica o un altre procediment anàleg, tant si és mitjançant abonament com si no.
- f) La retransmissió, per qualsevol dels mitjans citats als apartats anteriors i per una entitat diferent de la d'origen, de l'obra radiodifosa. (...)
- g) L'emissió o transmissió, en lloc accessible al públic, mitjançant qualsevol instrument idoni, de l'obra radiodifosa.
- h) L'exposició pública d'obres d'art o de les seves reproduccions.
- i) L'accés públic en qualsevol forma a les obres incorporades a una base de dades, encara que aquesta base de dades no estigui protegida per les disposicions del llibre I d'aquesta Llei. (...)

4. La retransmissió per cable que defineix el paràgraf segon de l'apartat 2. f) d'aquest article, dins el territori de la Unió Europea, es regeix per les disposicions següents: (...)

- b) El dret dels titulars de drets d'autor d'autoritzar la retransmissió per cable s'exerceix, exclusivament, per mitjà d'una entitat de gestió de drets de propietat intel·lectual.
- c) En el cas de titulars que no hagin encomanat la gestió dels seus drets a una entitat de gestió de drets de propietat intel·lectual, aquests s'han de fer efectius per mitjà de l'entitat que gestioni drets de la mateixa categoria.»

A primera vista semblaria que les biblioteques i altres centres similars no realitzen actes de comunicació d'obres protegides per la llei de propietat intel·lectual. A la pràctica això no és així, sinó més aviat al contrari, ja que sota el concepte de *comunicació pública* cal considerar incloses totes aquelles activitats que tenen a veure també amb la posada a disposició d'informació a través d'Internet.

És cert que la lectura dels diferents paràgrafs de l'article ens fa pensar més aviat en actes relacionats amb les retransmissions televisives, etc. Tot i que el fet d'Internet i de la transmissió electrònica d'informació no disposa d'article

propi —a excepció potser del paràgraf i) de l'article 20è—, si considerem la definició mateixa de comunicació pública («qualsevol acte pel qual una pluralitat de persones pot tenir accés a l'obra sense que prèviament se n'hagin distribuït exemplars a cadascuna, aleshores entendrem ràpidament que cal contemplar la informació que donem a través de la xarxa com a fet de *comunicació pública*»).

Serien exemples de comunicació pública d'obres a la biblioteca:

- Accés a bases de dades mitjançant la xarxa —sigui l'accés restringit només a usuaris autoritzats o no—¹⁴
- Accés a revistes electròniques —amb accés restringit o no—
- Transmissió d'articles de revista, comunicacions de congrés, etc., per correu electrònic¹⁵ o per sistemes electrònics dels serveis d'obtenció de documents (Ariel, etc.)
- Posada a disposició dels usuaris a través del web del fons d'obres digitalitzades (fons digitals: articles de revista, llibres, tesis, etc.)
- Accés a fotografies, etc. que tinguem disponibles al nostre web
- Accés a obres musicals que puguin aparèixer al nostre web per motius de disseny (música de fons, efectes sonors, etc.)
- Lectures públiques d'obres: hora del conte, dramatitzacions, etc.
- Visualització de pel·lícules, vídeos, etc. als espais de recursos multimèdia de les biblioteques

4.4 Transformació (art. 21)

«1. La transformació de l'obra comprèn la traducció, l'adaptació i qualsevol altra modificació en la seva forma de la qual derivi una obra diferent.

2. Els drets de propietat intel·lectual de l'obra que resulti de la transformació corresponen a l'autor d'aquesta última, sense perjudici dels drets de l'autor de l'obra preexistent.»

El cas més clar de transformació d'una obra és la seva traducció a una llengua diferent de l'original, acte pel qual necessitaríem el permís del titular de l'obra original. Igualment es realitza una transformació quan s'adapta una obra per a uns fins concrets diferents d'aquells per als qual va ser creada: adaptació per a nens, versió teatral, etc.

14. Com s'indicava al començament d'aquest treball, si els recursos electrònics de la biblioteca han estat contractats mitjançant una llicència d'ús caldrà seguir aleshores les clàusules pactades amb el proveïdor del recurs.

15. El sol fet d'enviar un document per correu electrònic, ni que sigui a una única persona, ja es considera «comunicació pública».

Tot i que, de manera general, les biblioteques i altres centres documentals no acostumen a realitzar actes de transformació d'obres preexistents, podríem indicar-ne algun exemple:

- Traducció d'articles tècnics per a la seva difusió entre el personal
- Creació de productes multimèdia a partir de textos originals que s'adapten a l'entorn d'Internet
- Modificació d'imatges, logotips, fotografies, etc., per a incorporar-los al web propi

La frontera entre obra original i obra *transformada* o *derivada* no sempre és clara. De manera general no es consideraria «transformació» la sola digitalització d'un document si només es fa que canviar de suport (per exemple, de format vídeo a format digital). Altra cosa és que a partir d'un producte original –per exemple, una obra literària– s'acabi realitzant una obra multimèdia que modifiqui l'aspecte, accés i contingut total de l'obra original.

Hom recomana tenir en compte que per tal de ser considerada *còpia* i no pas *transformació* cal que la còpia sigui percebuda pels mateixos sentits per als quals es realitzà l'original (SERRANO GÓMEZ 2000). Un exemple fóra el dels anomenats *llibres parlats* (per a escoltar): són una transformació –no pas reproduccions– dels llibres «escrits», que originàriament es creen per a ser llegits.

4.5 Els altres drets de l'autor

La secció 3a de la LPI incorpora un seguit d'altres drets dels quals podem destacar els drets de remuneració per còpia privada (art. 25).

Entrem ja de ple en una de les qüestions més polèmiques de la llei de propietat intel·lectual: la reproducció de documents i els cànons compensatoris que la llei preveu per a rescabalar els autors.

L'article 25 dona per feta l'existència de la còpia per a ús privat (aquella que es realitza en un àmbit domèstic i que no és d'utilització col·lectiva ni té finalitat lucrativa). Malgrat que per definició, les biblioteques no poden realitzar «còpies d'ús privat», volem entrar en aquesta qüestió atès que afecta tots els nostres usuaris, i moltes vegades és des de les biblioteques des d'on es fa pedagogia en positiu per a la bona utilització d'aquesta modalitat de reproducció.

Abans d'entrar en altres consideracions reproduïm aquests paràgrafs de l'article 25 que considerem d'interès.

«Dret de remuneració per còpia privada (Art. 25)

1. La reproducció feta exclusivament per a ús privat, d'acord amb el que autoritza l'apartat 2 de l'article 31 d'aquesta Llei, mitjançant aparells o instruments tècnics no tipogràfics, d'obres divulgades en forma de llibres o publicacions que, a aquests efectes, s'hi assimilin per reglament, com també de fonogrames, videogrames o altres suports sonors, visuals o audiovisuals, origina una remuneració equitativa i única per a cadascuna de les tres modalitats de reproducció esmentades, en favor de les persones que s'esmenten en el paràgraf b) de l'apartat 4 d'aquest article, per tal de compensar els drets de propietat intel·lectual que es deixen de percebre amb motiu de la reproducció. Aquest dret és irrenunciable per part dels autors i els artistes, els intèrprets o els executants.

2. Aquesta remuneració es determina per a cada modalitat en funció dels equips, els aparells i els materials idonis per dur a terme la reproducció, fabricats en territori espanyol o adquirits fora per tal de ser distribuïts comercialment o utilitzats dins d'aquest territori.

3. El que disposen els apartats anteriors no és aplicable als programes informàtics.

4. En relació a l'obligació legal a què fa referència l'apartat 1 d'aquest Article són:

a) Deutors: els fabricants a Espanya, com també els adquirentors fora del territori espanyol, per a la seva distribució comercial o utilització dins d'aquest territori, d'equips, aparells i materials que permetin alguna de les modalitats de reproducció que preveu l'apartat 1 d'aquest article. (...)

b) Creditors: els autors de les obres explotades públicament en alguna de les formes que esmenta l'apartat 1 d'aquest article, juntament, en els casos i modalitats de reproducció respectius, amb els editors, els productors de fonogrames i videogrames i els artistes intèrprets o executants de les actuacions dels quals hagin estat fixades en els fonogrames i videogrames.

5. L'import de la remuneració que ha de satisfer cada deutor és el resultant de l'aplicació de les quantitats següents:

a) Equips o aparells de reproducció de llibres:

1r. 7.500 pessetes per equip o aparell amb capacitat de còpia fins a nou còpies per minut. (...)

b) Equips o aparells de reproducció de fonogrames: 100 pessetes per unitat d'enregistrament.

c) Equips o aparells de reproducció de videogrames: 1.100 pessetes per unitat d'enregistrament.

d) Materials de reproducció sonora: 30 pessetes per hora d'enregistrament o 0,50 pessetes per minut d'enregistrament.

e) Materials de reproducció visual o audiovisual: 50 pessetes per hora d'enregistrament o 0,833 pessetes per minut d'enregistrament. (...)

7. El dret de remuneració a què es refereix l'apartat 1 d'aquest Article s'ha de fer efectiu mitjançant les mitjans de gestió dels drets de propietat intel·lectual. (...)

23. El Govern ha d'establir reglamentàriament els tipus de reproduccions que no s'han de considerar per a ús privat als efectes del que disposa aquest article; els equips, aparells i materials exceptuats del pagament de la remuneració, atesa la peculiaritat de l'ús o explotació a què es destinen, com també a les exigències que poden derivar-se de l'evolució

ció tecnològica i del corresponent sector del mercat; la distribució de la remuneració en cadascuna de les esmentades modalitats entre les categories de creditors, a fi que els distribueixin, al seu torn, entre aquests, amb submissió al que disposa l'article 149 de la present Llei.»

Com indica aquest text, la llei preveu que els usuaris faran còpies privades dels documents als quals tenen accés (llibres, revistes, vídeos, discs compactes musicals, etc.). Paral·lelament, i per compensar els autors per aquestes còpies que es produeixen, es preveu un cànon que hauran de pagar en darrera instància els usuaris d'aparells i suports de reproducció i enregistrament.

Un dels cànons més coneguts, i més polèmics, és el que de fa poc s'aplica als discs compactes i DVD enregistrables: al preu normal que fixa el fabricant del suport s'afegeix un recàrrec en concepte de remuneració per còpia privada; en aquest cas, la quantitat del recàrrec és acordada entre les entitats de gestió de drets de propietat intel·lectual i els fabricants d'aquests tipus de suport. L'import d'aquest recàrrec o cànon que paguen els usuaris en el moment de comprar el suport d'enregistrament, després es liquida a les entitats de gestió de drets de propietat intel·lectual que, al seu torn, el reparteixen entre els autors i altres persones implicades en la creació i edició de documents.

Aquest, però, no és l'únic recàrrec que paguen els usuaris en compensació per les hipotètiques còpies privades que puguin realitzar. Com indica la normativa, també s'aplica un cànon als aparells i a la totalitat de mitjans que poden utilitzar-se per a fer còpies per a ús privat. Quan comprem un aparell de música, un reproductor de vídeo, una cinta verge de casset o vídeo, etc., paguem un cànon en concepte de remuneració per còpia privada. Moltes vegades, però, aquests cànons passen inadvertits perquè el venedor ens dona directament el preu final del producte.¹⁶

Existeix tota una discussió jurídica sobre la idoneïtat de la imposició de cànons per a compensar els suposats perjudicis que les còpies de documents protegits poden ocasionar als autors. En el camp dels detractors no es critica tant la idea del cànon en si com el fet que usuaris que no destinaran aquells mitjans per a fer còpies privades de document protegits, acaben pagant també un cànon que els suposa un sobrecost i que consideren injust perquè no realitzen aquestes activitats. Si, per exemple, gravem en un CD o DVD les

16. Per experiència pròpia, l'autor només ha trobat un cas en què la botiga que venia l'aparell de música desglossava el preu de l'aparell en sí mateix i el cànon per compensació per còpia privada.

fotos digitals d'un viatge que hem fet, no reproduïm pas cap obra protegida, atès que en som nosaltres mateixos els autors.

En el cas concret dels CD i DVD enregistrables (CD-R i DVD-R), les crítiques d'associacions d'internautes i d'organitzacions de consumidors s'han fet encara més fortes per la forta incidència que tenen actualment aquests suports. Així, per exemple, el Col·legi Oficial d'Enginyeria en Informàtica de Catalunya va realitzar un informe contra una sentència que obligava al pagament d'aquest cànon els fabricants de CD enregistrables. Un dels arguments més sòlids que s'oferia és el fet que els CD són utilitzats de manera molt freqüent per les empreses per a realitzar còpies de seguretat dels seus programes i de la seva informació, reproduccions que no tindrien la consideració de còpies privades (COEIC 2001). De fet, el paràgraf 3 de l'article 25 de la LPI exclou expressament la possibilitat de fer còpies privades dels programes informàtics.

Tot això afecta les biblioteques en el fet que també han de pagar un sobrecost quan adquireixen fotocopiadores, aparells musicals, vídeos, etc., així com suports d'enregistrament com ara cintes de vídeo, cassetts i CD o DVD. Sobrecost, en efecte, perquè les biblioteques no realitzen còpies d'ús privat dels documents, sinó que fan còpies en virtut de l'article 37.1 de la LPI que estudiarem més endavant.

En opinió de l'autor, el mateix article 23 de la LPI podria facultar el legislador per a eximir les biblioteques —i altres entitats similars— del pagament d'aquest recàrrec, atès que, per definició, no practiquen la còpia d'ús privat. Una bona recomanació seria demanar als proveïdors el desglossament de les quantitats pagades per aquesta compensació, si més no de cara a poder estudiar quina és la quantitat que es paga per aquest concepte.

D'altra banda, els defensors de la imposició de cànon per a compensar els autors dels efectes de la còpia privada, tot i que accepten que el sistema no és perfecte, argumenten que actualment és l'únic mecanisme que permet assignar uns recursos als autors i altres actors implicats per aquest concepte (CARBAJO CASCÓN 2004). És indiscutible que molts usuaris utilitzen aquests mitjans per a efectuar còpies d'ús privat, i que a mesura que la tècnica permeti, per exemple, fer suports amb què enregistrar dades però no música, serà possible anar exclouent suports de l'obligació de pagament. Mentrestant, però, no es pot negar que la còpia privada genera unes pèrdues que cal compensar d'alguna manera.

5 PREGUNTES MÉS FREQUENTS SOBRE PROPIETAT INTEL·LECTUAL EN L'ÀMBIT DE LES BIBLIOTEQUES

Un cop examinats els principals articles que fan referència als drets reservats als autors, editors, productors, etc., d'una obra, passarem a analitzar els actes i serveis més freqüents a les biblioteques i quina repercussió hi té la normativa actual. Aquesta secció s'ha concebut a partir de preguntes generals hipotètiques que pensem que es poden donar a qualsevol centre. Tot i això, cal tenir present que allò que aquí s'exposa és a títol orientatiu i que per a resoldre els casos particulars de cada centre caldrà consultar la legislació vigent o acudir als serveis jurídics de la institució de la qual depèn el centre. Moltes són les preguntes que es podrien plantejar (RAMOS SIMÓN 2000), per la qual cosa presentem aquelles que s'han considerat més comunes.

5.1 Poden fer reproduccions (fotocòpies, digitalitzacions, etc.) les biblioteques i centres similars?

Sí. Quant als drets reservats als autors esmentats anteriorment en aquest treball, la legislació preveu un seguit de límits o excepcions en determinats casos, que autoritzen alguns actes.

D'aquesta forma, l'article 37.1 autoritza les biblioteques i altres centres a realitzar reproduccions de les obres que consideren necessàries:

Art. 37. *Lliure reproducció i préstec en determinades institucions.* 1. Els titulars dels drets d'autor no es poden oposar a les reproduccions de les obres si les fan, sense finalitat lucrativa, els museus, les biblioteques, les fonoteques, les filmoteques, les hemeroteques o els arxius, de titularitat pública o integrades en institucions de caràcter cultural o científic, i la reproducció es duu a terme exclusivament per a finalitats de recerca.

En opinió de l'autor, les biblioteques i centres similars poden fer reproduccions lliurement d'acord amb els següents supòsits:

- S'entén *reproducció* en el sentit de l'article 18 comentat anteriorment; per tant, s'hi inclou tant la reproducció en format paper (fotocòpies) com en suports òptics (digitalitzacions), suports magnètics (cintes de casset, vídeos, etc.) i en qualsevol altre suport.
- Les reproduccions es fan sense finalitat lucrativa. No s'especifica a l'article el que cal entendre per lucre; en tot cas, creiem que podem se-

guir el criteri de l'article 19.4 referit al préstec: «S'entén que no hi ha benefici econòmic o comercial directe ni indirecte quan el préstec efectuat per un establiment accessible al públic doni lloc al pagament d'una quantitat que no superi la necessària per a cobrir les seves despeses de funcionament.»

- La llista d'establiments citats és, a priori, una llista tancada («els museus, les biblioteques, les fonoteques, les filmoteques, les hemeroteques o els arxius»). No podem establir d'entrada si s'hi consideren inclosos també altres centres documentals similars, com ara centres de documentació, mediateques, etc. De fet, aquestes institucions no deixen de ser variants dels establiments esmentats a l'article.
- Cal que els centres esmentats siguin de «titularitat pública» o bé «integrades en institucions de caràcter cultural o científic». D'aquesta manera hi queden incloses la majoria de biblioteques que coneixem, excepció feta de les biblioteques d'empresa privada, a menys que hi hagi institucions d'aquest tipus que es puguin considerar de caràcter cultural o científic (institucions privades de recerca, etc.). En el cas de biblioteques d'organitzacions no governamentals, fundacions, col·legis i associacions professionals, caldrà analitzar exactament la consideració legal de les seves institucions per veure si es poden incloure en alguna de les dues situacions.
- Les reproduccions que es realitzen en aquestes centres, que són lícites i no necessiten autorització dels autors, cal que siguin fetes amb finalitats de recerca. Existeix una certa discussió sobre el que cal considerar *recerca*. Fan recerca només els investigadors universitaris? En fan els estudiants de secundària? Un usuari qualsevol d'una biblioteca pública, ¿pot adduir que està fent una recerca? Caldrà estudiar-ne el tipus d'usuari i el fons consultat.

En els supòsits esmentats no es fa menció clara de la possibilitat de fer les còpies per motius de conservació i/o preservació. Donat, però, que les biblioteques en si són un element clau per a la recerca, creiem incloses aquestes reproduccions en el concepte general de recerca.

5.2 Els usuaris dels nostres centres, ¿poden fer reproduccions (fotocòpies, digitalitzacions, etc.) de manera lliure?

Només en el casos que determina la llei, els usuaris —i públic en general— poden reproduir lliurement (sense autorització dels autors). Seria el cas de:

a) En els supòsits inclosos en l'article 31 de la LPI:

«Reproducció sense autorització».¹⁷

Les obres ja divulgades es poden reproduir sense l'autorització de l'autor, i sense perjudici del que disposa l'article 34 d'aquesta llei, en els casos següents:

1r. Com a conseqüència de procediment judicial o administratiu, o per a deixar-ne constància

2n. Per a ús privat del copista, sense perjudici del que disposen els articles 25 i 99.a) d'aquesta Llei, i sempre que la còpia no sigui objecte d'utilització col·lectiva ni lucrativa.

3r. Per a ús privat d'invidents, sempre que la reproducció s'efectuï mitjançant el sistema Braille o un altre procediment específic i que les còpies no siguin objecte d'utilització lucrativa.»

El paràgraf 2n d'aquest article autoritza el públic general a reproduir els documents que consideri necessari sempre i quan:

- La còpia sigui per a ús privat
- No s'utilitzi la còpia col·lectivament –distribució a terceres persones–
- No es vengui la còpia amb finalitat lucrativa

Un punt que cal aclarir és el concepte de *ús privat*, atès que la legislació vigent és molt restrictiva en aquest punt. Tenim una definició en negatiu del que no es considera còpia privada a partir de l'article 10.1 a) del *Reial decret 1434/1992*,¹⁸ on es diu:

- «1. Als efectes del que disposa el present títol, no tenen la consideració de reproducció per a ús privat del copista (...)
- a. Les efectuades en establiments dedicats a la realització de reproduccions per al públic, o que tenen a disposició del públic els equips, aparells i materials per a la seva realització
  - b. Les que són objecte d'utilització col·lectiva o de distribució mitjançant preu
2. Per poder efectuar les reproduccions a què es refereix el número anterior, cal obtenir l'autorització prèvia dels titulars del drets»

Aquest article, tot i ser anterior a la promulgació de la llei actual de propietat intel·lectual, continua vigent i no ha estat pas derogat per la LPI. D'aquesta manera quedarien excloses de la categoria de còpies d'ús privat les còpies realitzades pel públic en general en:

17. S'ofereix el text actualitzat amb les modificacions introduïdes per la llei 5/1998 de 6 de març d'incorporació de la *Directiva 96/9/CE, de 11-3-1996, del Parlament Europeu i del Consell sobre la protecció jurídica de les bases de dades*.

18. Traducció del text al català feta per l'autor.

- Copisteries o centres de reprografia
- Biblioteques o altres establiments que posin aparells de reproducció a disposició dels usuaris.

A la pràctica això implica que el públic en general pot reproduir pels mitjans propis (al seu domicili, etc.) els documents que consideri necessari sempre i quan no acudeixin a tercers per a realitzar aquestes còpies. Així, per exemple, una còpia feta en un domicili particular amb mitjans propis és totalment lícita; en canvi, no seria lícita la còpia del mateix document feta en una centre de reprografia (CARBAJO CASCÓN 2004).

Igualment no és lícita la venda de còpies sense permís dels autors, això és, l'anomenada pirateria, fet delictiu en tant que es viola el dret de distribució dels autors.

Respecte al nombre de còpies privades que hom pot realitzar, no sembla que existeixi cap límit *a priori* (SÁNCHEZ ARISTI 2003), excepció feta del que dicti el sentit comú, ja que difícilment es podria argumentar que hom necessita per a ús privat un nombre desproporcionat de còpies.

Igualment, també es podrien reproduir sense autorització dels autors:

b) Obres de domini públic

La llei preveu un període a partir del qual les obres passen a ser de domini públic i, per tant, són d'ús lliure. De tota manera cal tenir en compte totes les variables (autors implicats, tipus d'obra, etc.), per la qual cosa hem dedicat més avall un apartat concret a aquesta matèria.

c) Documents exclosos de la protecció de la propietat intel·lectual

Tots els documents inclosos a l'article 13 de la llei:

«Article 13.

Exclusions.

No són objecte de propietat intel·lectual les disposicions legals o reglamentàries i els projectes corresponents, les resolucions dels òrgans jurisdiccionals i els actes, els acords, les deliberacions i els dictàmens dels organismes públics, així com les traduccions oficials de tots aquests textos.»

5.3 Es pot utilitzar material protegit amb fins docents o de recerca?

No pas sense autorització. Per exemple, no es poden repartir còpies d'articles o altres documents als estudiants d'una classe sense l'autorització corres-

ponent (dels autors o mitjançant llicència a l'entitat corresponent), atès que realitzaríem un acte de distribució, dret que està reservat. En segons quins casos, per tal de fer-ho ens podríem acollir al dret de citació o ressenya (art. 32 LPI), amb les limitacions que comporta i que estudiarem més avall.

Una excepció que es reivindica és l'excepció per motius «d'il·lustració», és a dir, la possibilitat de mostrar en un aula, per exemple, una fotografia, una filmació, escoltar una cançó en un curs d'idiomes, etc.

Per tal de solucionar la qüestió, el primer esborrany de reforma de la LPI —encara pendent d'aprovació i actualment enterrat— incloïa una excepció expressament pensada per a aquestes situacions, però les entitats de gestió de drets es van negar que es considerés, pels suposats perjudicis que podria provocar a autors i altres persones implicades en la creació d'obres (REQUEJO 2004).

5.4 Què són les llicències de reproducció?

Com que no és possible reproduir els documents sense el permís dels autors (art. 17), excepció feta dels casos esmentats (textos legals, reproduccions fetes per les biblioteques, còpies d'ús privat —públic en general i invidents—, etc.), caldria demanar cada cop autorització als autors per a reproduir documents del nostre interès. Fer les peticions de manera individual seria molt lent i costós, i de vegades impossible; és per això que les entitats de gestió col·lectiva de propietat intel·lectual faciliten unes autoritzacions que mitjançant un pagament permeten la reproducció d'obres amb les limitacions que decideixen aquestes entitats. A l'Estat espanyol existeixen vuit entitats de gestió de drets d'autor diferents, cadascuna especialitzada en un tipus d'obra o acte d'explotació.¹⁹

En l'àmbit de les biblioteques, l'entitat amb la qual es manté més relació és el Centro Español de Derechos Reprográficos (CEDRO),²⁰ encarregada de la gestió dels drets d'explotació d'autors i editors de llibres, revistes i altres publicacions.

19. Al web del Ministeri de Cultura es pot trobar una relació completa d'aquestes entitats: <http://www.mcu.es/jsp/plantilla.jsp?area=propint&id=38>

20. www.cedro.org

5.5 Les biblioteques, ¿necessiten llicència atorgada per CEDRO per a fer reproduccions?

La necessitat o no de disposar d'una llicència per a actes de reproducció a les biblioteques ha estat tradicionalment motiu de serioses desavinences entre el col·lectiu bibliotecari i els responsables de l'entitat de gestió de drets reproductius estatals, CEDRO. Ens podrien arribar a sorprendre les tensions generades en algun moment si tenim en compte que, de les fotocòpies de material protegit que es realitzen, només un 0,60% es realitzen a les biblioteques (CEDRO 2004).

Hem vist que les biblioteques i centres similars no necessiten cap tipus de llicència per a efectuar reproduccions per als seus serveis habituals, ja que queden contemplades dins l'excepció de l'article 37.1:

«Art. 37. Lliure reproducció i préstec en determinades institucions. 1. Els titulars dels drets d'autor no es poden oposar a les reproduccions de les obres si les fan, sense finalitat lucrativa, els museus, les biblioteques, les fonoteques, les filmoteques, les hemeroteques o els arxius, de titularitat pública o integrades en institucions de caràcter cultural o científic, i la reproducció es duu a terme exclusivament per a finalitats de recerca.»

Ara bé, existeixen un seguit de casos en els quals les biblioteques han de disposar d'una llicència, si les activitats que s'hi realitzen no es poden acollir a l'exempció de l'article 37.1. Seria aquest cas, per exemple:

—Fotocopiadores de titularitat de la biblioteca posades a disposició del públic: atès que els usuaris d'aquestes màquines no es poden acollir a l'exempció de «còpia privada», si aquests usuaris volen fotocopiar obres protegides (llibres, revistes, etc.) caldrà que la biblioteca disposi d'una llicència que autoritzi a fer aquestes reproduccions. Per definició, no es pot considerar «còpia privada» una còpia que es realitza en establiments «que tenen a disposició del públic els equips, aparells i materials per a la seva realització.»²¹ Altres autors, en canvi, consideren que no caldria aquesta llicència ni tant sols en aquest cas, ja que tindrien la consideració de còpia privada (MARANDOLA 2002).

Hi ha també, però, altres casos en què, encara que la biblioteca no és la titular de l'aparell, s'hi presta igualment el servei amb màquina de titularitat

21. Article 10.1 a) del Reial decret 1434/1992.

d'empreses o altres serveis de reprografia. En aquests casos cal que els titulars de la màquina obtinguin la corresponent llicència. És el cas de:

- Serveis de reprografia d'universitats i altres entitats on es facin còpies de documents protegits (llibres, articles, etc.), ja que l'usuari tampoc no es pot acollir a l'excepció per còpia privada, atès que no se'n consideren les còpies «efectuades en establiments dedicats a la realització de reproduccions per al públic...»²²
- Empreses que ofereixen a biblioteques, empreses o altres institucions un servei mitjançant el qual posen a disposició dels usuaris una màquina fotocopiadora en règim d'autoservei.

En el moment de negociar l'import de la llicència a contractar caldrà tenir un càlcul aproximat del percentatge que representa el nombre de fotocòpies de material protegit realitzades sobre el total de còpies fetes per aquella màquina. És a dir, no totes les fotocòpies que es realitzen en aquestes màquines corresponen a documents protegits per la llei (GTBPI FESABID 1999), ja que la quantitat de materials propis de l'usuari (apunts personals, documents administratius, etc.) és molt alta. El càlcul, doncs, no ha de considerar pas el total de fotocòpies que es realitzen, sinó el percentatge de còpies que es realitza de materials protegits (llibres, articles de revistes, etc.).

Tot i que aquesta és la situació que més accepten ambdues parts, alguns juristes creuen que fins i tot les màquines internes de les biblioteques haurien d'estar llicenciades (disposar de llicència) ja que del fet que la normativa digui que els autors no es poden negar a les còpies fetes en aquests establiments, no es deriva que no tinguin dret a una compensació (CÁRCABA 2001). En opinió de l'autor del present treball, aquesta interpretació buidaria de contingut l'excepció, ja que equipararia les biblioteques i centres similars amb la resta d'establiments. Hem de presumir que, si el legislador introduí l'excepció a les biblioteques, aquesta excepció hauria de ser efectiva. Recordem, a més, que les biblioteques ja abonen el cànon que incorporen totes les màquines de fotocòpies per a la remuneració de la còpia privada. Igualment, altres autors descarten que les biblioteques hagin de disposar d'una llicència per les còpies que realitzin sota l'empara de l'article 37 de la LPI (GÓMEZ POMAR 1993) i consideren que, de fet, és una manera de subvencionar la recerca, ja que d'aquesta manera s'estalvia un cost addicional a les biblioteques.

22. Ídem nota anterior.

5.6 Un cop s'obtingui la llicència, es pot fotocopiar tot allò que es vulgui?

No. Les llicències que atorguen les entitats de gestió de drets limiten les possibilitats de còpia a les condicions que consideren adients. En el cas de les llicències reprogràfiques, per exemple, es pot fotocopiar mitjançant la llicència que atorguen un màxim del 10% de l'obra en el cas de serveis de reprografia, resta d'empreses i institucions. El percentatge s'amplia a un 20% en el cas de les llicències atorgades directament a biblioteques –per a les màquines que tenen a disposició dels usuaris– (CEDRO 2004). Aquest percentatge no correspon a cap requeriment legal, sinó que és fixat per l'entitat de gestió de drets en atribució del mandat que li atorguen autors i editors, atès que finalment són ells els únics que poden autoritzar les reproduccions de les seves obres.

L'usuari, doncs, es pot trobar amb alguns problemes de cara a disposar de còpies de documents, com, per exemple, llibres exhaurits o documents dels qual vulgui una còpia per a preservar l'original (per exemple, una guia de viatges). Legalment no seria possible fer-ho ni en centres de reprografia –ni que comptin amb llicència–, ja que no es podria reproduir el document sencer en un mateix centre. En canvi, aquesta reproducció (tant si és parcial com si és total) sí que seria lícita si es realitzés dins l'àmbit de la còpia privada, això és, amb els mitjans propis de l'usuari i sense afany de lucre.

A més, són exclosos de la possibilitat de reproduir els documents següents (CÁRCABA 2001):

- Obres d'un sol ús (manuals d'exercicis que cal que empleni l'usuari)
- Partitures
- Caràtules o cobertes d'obres sonores o audiovisuals
- Manuals informàtics

5.7 Necessiten una llicència reprogràfica les fotocopiadores de departaments universitaris, instituts de recerca, secretaries, etc.?

Només si en aquelles màquines es realitzen còpies de material protegit. És, de fet, un dels casos més difícils de generalitzar, ja que dependrà de l'ús que se'n faci. La fotocopiadora d'un departament acadèmic, teòricament, només s'utilitza per a fins administratius. En el cas, però, que el personal acadèmic hi fes còpia de material protegit (articles de revista, etc.), aquestes còpies no es podrien considerar d'ús privat, atès que la titularitat de la màquina és del

departament i no del professor que realitza la còpia; en aquest sentit, caldria que disposessin d'una llicència (CÁRCABA 2001). Recordem en tot cas, que malgrat obtenir una llicència no es podrien fer còpies de material protegit per a distribuir als alumnes –o altres persones–, ja que estaríem fent un acte de distribució. La solució consistiria en el fet que el professor indiqués la referència bibliogràfica dels documents a obtenir i que els alumnes obtinguessin les còpies de manera individual.

5.8 Existeix un dret subjectiu a la còpia privada?

Els productors, ¿poden limitar tecnològicament la possibilitat de fer còpies?

Alguns autors no creuen que existeixi un «dret» subjectiu a la còpia privada (CARBAJO CASCÓN 2004). Les còpies d'ús privat, per exemple, hem vist que són lícites perquè s'atenen a allò que determina la legislació. Ara bé, ¿què passa si una casa discogràfica decideix de protegir els seus CD de manera que no sigui possible fer-ne cap còpia? ²³

Paral·lelament, ¿com es pot aplicar l'excepció permesa per a les còpies que fan les biblioteques si hom ho impedeix tecnològicament?. Els autors que no accepten que la còpia sigui un dret (CARBAJO CASCÓN 2004) argumenten que, de fet, la còpia privada s'admet per la impossibilitat que existeix de prohibir-la, atès que es realitza en l'àmbit domèstic.

Al nostre entendre, la generalització de l'impediment de fer còpies acabaria conculcant els principis d'accés a la informació i la cultura.

Els productes culturals, de fet, reben també de la societat altres beneficis tractament fiscal, campanyes institucionals de promoció, suport genèric, subvencions, preu fix dels llibres, etc. Precisament per la particularitat d'aquest sector creiem que cal conservar i defensar aquestes excepcions (còpia privada, còpies a biblioteques, etc.).

Caldrà esperar la reforma de la LPI per a veure quines modificacions inclou el legislador al respecte.²⁴

23. De fet, ja ha passat que un cantant ben conegut va editar el darrer disc compacte amb mesures anticòpia i va provocar la queixa de diferents col·lectius:

<<http://www.el-mundo.es/navegante/2003/09/04/arte/1062673745.html>>

24. Tot i que, malauradament, l'única cosa clara és que es perseguirà aquells que desenvolupin tècniques per a evitar aquestes mesures, i encara s'està debatent si també es perseguirà als usuaris que se saltin les proteccions contra còpia.

5.9 Es poden fotocopiar articles sencers de revista?

Sí. A banda de les còpies d'ús privat, en el cas de les reproduccions que es facin en centres que disposin de la corresponent llicència reprogràfica, i tot i que hi ha la limitació al 10% o 20% del total de l'obra, en el cas concret dels articles de revista s'accepta la còpia de la totalitat de l'article. Una altra qüestió seria la còpia de més d'un article d'un mateix número de revista; per exemple, en un monogràfic. En aquest cas caldria tenir present el límit indicat anteriorment.

Això no és aplicable a les còpies que realitzen les biblioteques per als serveis d'obtenció de documents, atesa l'excepció que hem vist a l'article núm. 37.1, que autoritza a fer reproduccions les biblioteques i altres centres amb fins de recerca, finalitat que el servei d'obtenció de documents compleix perfectament. L'article no indica cap limitació en l'extensió de la còpia.

5.10 Quina durada tenen els drets d'autor?

Els articles 26 a 30 del RDL 1/1996 regulen a partir de quin moment una obra es considera de domini públic i, per tant, pot ser utilitzada de manera lliure. L'article 26, així, estipula un còmput de setanta anys després de la defunció de l'autor.²⁵ Com que la primera llei de propietat intel·lectual de l'Estat espanyol reconeixia una durada de vuitanta anys i això s'ha respectat en les posteriors lleis 22/1987 i RDL 1/1996, a la pràctica, en el cas d'autors morts abans del 7 de desembre de 1987, caldrà considerar un límit de vuitanta anys.²⁶

Cal tenir també en compte que el concepte d'autor engloba tant el que podríem anomenar autor principal (autor, compositor, etc.) com també, en la majoria de casos, els autors «secundaris» que van fer possible l'edició d'aquella obra. Per exemple, si el text d'un llibre és una traducció, aleshores hem de tenir en compte la vigència dels drets d'autor de la traducció. Encara més, l'edició que finalment tenim a les mans pot comptar amb contribucions d'altres persones que han fet les il·lustracions, les notes aclaridores, actualitzacions de l'ortografia i comentaris crítics –en els textos clàssics–, etc... També totes aquestes altres contribucions tindran, doncs, els seus drets reservats.

25. En el cas d'obres pòstumes, pseudònimes i anònimes cal considerar també setanta anys, però des de la divulgació lícita de l'obra (art. 27). Consulteu la normativa original per a obres en col·laboració i col·lectives (art. 28) i publicades en part (art. 29).

26. Podeu trobar més informació sobre aquesta qüestió a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes: <<http://www.cervantesvirtual.com/proyectoES/legislacion.shtml#EXPIRACION>>

A la pràctica resulta molt difícil establir que una obra és ja de domini públic de cara a fer-ne ús lliurament. Això és especialment important a tenir en compte en el cas de decidir incloure textos digitalitzats en biblioteques digitals (ROVIRA 2001).

En el cas dels enregistrament sonors, cal considerar també cinquanta anys a partir de l'u de gener de l'any següent al de la interpretació (art. 112). Així, per exemple, els drets que Beethoven podria tenir de la Simfonia número 5 certament han vençut, però els drets dels intèrprets dels enregistraments que podem trobar al mercat duraran encara cinquanta anys a partir de l'enregistrament de l'execució. Igualment, els drets del productor del fonograma (la casa discogràfica) també tenen una durada de cinquanta anys des de l'edició de l'enregistrament sonor (art. 119 LPI).

Pel que fa a les produccions audiovisuals, també es compta un termini de cinquanta anys a partir de l'u de gener de l'any següent a la realització de la producció (art. 125 LPI), a banda del corresponent còmput de l'autor de la producció (director, guionistes, etc.) en els termes indicats al començament.

Finalment, un cas particular seria el de les fotografies, ja que, de manera general, s'hi aplica també el límit dels setanta (o vuitanta) anys des de l'any de la mort de l'autor. La LPI, però, fa esment de les anomenades «meres fotografies» (art. 129). Aquest tipus de fotografies estarien protegides durant un període de vint-i-cinc anys. La qüestió és saber quan ens trobem davant d'una fotografia «original» —en sentit artístic— i quan davant d'una «mera fotografia», aquella que no tindria la categoria d'obra original. En darrera instància serà el jutge qui valorarà si una fotografia és original o no.

És aconsellable, sempre que sigui possible, contactar amb l'editor de l'obra perquè ens informi sobre la vigència dels drets de l'obra.

5.11 Les biblioteques, ¿poden realitzar préstecs de documents?

Sí. L'acte de prestar documents queda perfectament recollit com una modalitat de distribució (art. 19). Malgrat que els titulars de l'obra tenen el dret d'autoritzar o denegar aquest acte, en el cas de les biblioteques es pot fer sense autorització d'aquells, atès l'article 37.2:

«2. Així mateix, els museus, els arxius, les biblioteques, les hemeroteques, les fonoteques o les filmoteques de titularitat pública o que pertanyen a entitats d'interès general de caràcter cultural, científic o educatiu sense ànim de lucre, o a institucions docents integrades en el sistema educatiu espanyol, no requereixen l'autorització dels titulars dels drets ni els han de satisfer cap remuneració pels préstecs que duguin a terme.»

D'aquesta manera, i fins que la legislació no canviï, el préstec de documents es pot dur a terme sense haver de satisfer cap remuneració.

Aquests darrers mesos hem assistit a un important debat sobre la conveniència o no de remunerar els autors pels préstecs que realitzen les biblioteques, dret que darrerament ha tornat a ser reclamat per algunes entitats de gestió de drets (MOLLÀ 2003).

El debat es va reprendre per la decisió de la Comissió Europea d'obrir un expedient informatiu al Regne d'Espanya pel suposat incompliment de la *Directiva comunitària 92/100/CEE sobre lloguer, préstec i altres drets afins* (FERNÁNDEZ-ALBOR 1991). D'acord amb un informe fet per la Comissió, l'Estat espanyol i altres estats de la Unió no remuneren als autors pels préstec que realitzen biblioteques i centres similars, i, en opinió dels redactors de l'informe, això aniria en contra de la directiva comunitària.

Paral·lelament, però, si analitzem la Directiva 92/100/CEE podem trobar a l'article 5è, paràgraf 3r que «els estats membres poden eximir determinades categories d'establiments del pagament de la remuneració a què es refereixen els apartats 1 i 2».²⁷ És a dir, la legislació espanyola aplica un exempció per a totes les biblioteques de l'Estat a partir de la lectura d'aquest article previst a la mateixa directiva.

A partir d'aquí, hom pot interpretar en funció de les seves legítimes posicions si aquesta exempció és justa o no i si respecta o no l'esperit de la directiva.²⁸ De tots són conegudes les diferents posicions: les entitats de gestió de drets estan a favor que s'acabi amb l'exempció, mentre que el col·lectiu bibliotecari ha expressat a través dels seus òrgans de representació (COBDC, Fesabid, etc.) la seva negativa a l'eliminació de l'exempció pels perjudicis que podria ocasionar en el magre sistema bibliotecari que tenim.

No és objectiu d'aquest article tractar extensament la qüestió, però podem afirmar que els préstecs que realitzen actualment les biblioteques i altres centres sense fer remuneració als autors són perfectament legítims d'acord amb la legislació vigent.

Igualment, i com havíem dit al començament d'aquest treball, les limitacions que s'expressen al verso de moltes portades de llibres («no són permesos els préstecs públics») no tenen cap validesa de cara al préstec bibliotecari.

Per a una comprensió més extensa de la qüestió, recomanem la lectura del document elaborat pel Grup de Treball de Biblioteques i Propietat Intel·lec-

27. Text traduït per l'autor.

28. El diari *La Vanguardia*, en comentar la notícia (12/04/2004), deia que l'Estat espanyol va adaptar la normativa «amb trampa», valoració que ens sembla excessiva i poc equànime.

tual de Fesabid (GTBPI FESABID 2004) i l'estudi a escala de la Unió Europea publicat recentment (BORREGO 2003).

5.12 Les biblioteques, ¿poden lliurar als usuaris còpies en paper o en altres suports documentals?

La majoria de biblioteques disposen de serveis de còpia de documents del seu fons, o d'altres biblioteques (via Servei d'Obtenció de Documents). Com hem anat veient, la legislació autoritza les biblioteques a fer còpies de documents del seu fons amb finalitats de recerca. La pregunta, és, però, si aquesta excepció també faculta les biblioteques per a lliurar la còpia a l'usuari. Tot i que la legislació no ho expressa directament, hom podria considerar absurd que les biblioteques poguessin fer còpies «per a recerca» i que després aquestes còpies no es poguessin lliurar a l'investigador en qüestió (CASAS 2003). Igualment, aquests serveis només fan una sola còpia del document, per la qual cosa difícilment es podria considerar un acte de distribució subjecte a l'autorització dels autors.

La British Library,²⁹ per exemple, i en aplicació de la legislació del Regne Unit, diferencia entre les còpies que es fan amb afany no comercial (*for a non-commercial purpose*) i per a estudi privat (*private study*) de les còpies que es faran amb un objectiu final de caire comercial (laboratoris privats, serveis comercials d'obtenció de documents, etc.). En aquest darrer cas s'aplica una taxa en concepte de *copyright*.

Cal tenir present, també, que la possibilitat de fer còpies no és d'aplicació a les bases de dades ni a programes informàtics. En el cas dels programes informàtics només és permesa la còpia de seguretat per a l'usuari legítim del producte.

Finalment, afegirem que en el cas de recursos electrònics (revistes, llibres electrònics, etc.) cal consultar la llicència d'ús per a veure si es poden utilitzar per a proveir còpies a través del Servei d'Obtenció de Documents.

5.13 Les biblioteques, ¿poden enviar per correu electrònic les còpies de documents que els sol·liciten?

No. La transmissió per mitjans electrònics es considera «comunicació pública», i per tant subjecta a l'autorització dels autors. Així, doncs, el redactat

29. <<http://www.bl.uk/services/document/copyright.html>>

actual de la llei no permetria remetre, per exemple, un document digitalitzat per correu electrònic. Certament és una situació enutjosa per a les biblioteques, ja que aquest impediment només fa que endarrerir el lliurament final a l'usuari. Les futures legislacions haurien de considerar aquesta situació, ja que es fa exactament el mateix servei que quan hom lliura una còpia física a un usuari, només que lliurant-la-hi per correu electrònic, amb el consegüent estalvi de temps.

Amb la legislació actual caldria demanar permís als titulars dels drets o al proveïdor d'accés dels documents adquirits sota llicència (revistes electròniques, etc.).

5.14 Es poden fer còpies dels CD-ROM?

El CD-ROM és un suport i, per tant, no queda definit com a tal a la LPI. Caldrà veure quina informació conté el CD i aplicar-li la legislació corresponent.

5.15 Es poden fer còpies de programes informàtics?

No pas en el sentit de còpia privada. L'usuari legítim del programa només podrà fer una còpia de seguretat del programa sense demanar-ne autorització –si el contracte no diu el contrari– (art. 100.1 LPI).

5.16 Es poden copiar els documents trets en préstec?

El fet que els documents sobre els quals es parli hagin estat trets en préstec d'una biblioteca, no afecta pas tot el que s'ha indicat fins ara. És a dir, es podran fer actes de reproducció sense permís dels autors sempre i quan s'estigui en alguna de les situacions descrites fins ara (còpia privada, còpia no privada en centres amb llicència, etc.).

Se'ns obre un dubte pel que fa als programes informàtics, en el cas que es prestin, atès que la llei només permet fer-ne una còpia de seguretat a «qui té dret a utilitzar el programa». Caldria estudiar les condicions d'utilització del programa per a acabar de determinar aquest cas.

5.17 Es poden copiar o prestar les tesis doctorals?

Sovint les biblioteques apliquen tractaments diferenciats (exclusió de préstec, limitació de les consultes) a aquesta tipologia documental.³⁰ Aquestes limitacions s'acostumen a introduir per tal de protegir del possible plagi aquesta mena de documents. Aquestes mesures es podrien qualificar de «sobrepotecció» del document, ja que la LPI protegeix suficientment aquest document de la mateixa manera que protegeix tots els altres.

Les tesis no tenen cap legislació específica pel que fa a la seva protecció, i en aquest sentit reben exactament la mateixa protecció que els altres documents.

En tant que requisit previ per a l'obtenció del grau de doctor en podem trobar una referència al Reial decret 778/1998, de 30 d'abril, que regula el tercer cicle d'estudis universitaris, l'obtenció i expedició del títol de Doctor i altres estudis de postgrau.³¹

«Article 7. La tesi doctoral

1. Els qui, complint el que s'ha establert en l'article anterior, aspiren a l'obtenció del títol de Doctor, hauran de presentar i obtenir l'aprovació de la tesi doctoral corresponent, tenint en compte el que s'ha preceptuat en els articles 8 i 10.

2. La tesi doctoral consistirà en un treball original d'investigació sobre una matèria relacionada amb el camp científic, tècnic o artístic propi del programa de doctorat realitzat pel doctorand. (...)

Article 8. Admissió a tràmit de lectura de la tesi doctoral (...)

3. En presentar la tesi doctoral, el doctorand n'haurà de lliurar dos exemplars a la Secretaria General, que quedaran en dipòsit durant el temps que fixi la Universitat, un a l'esmentada Secretaria General i un altre al Departament responsable de la tesi. Qualsevol Doctor podrà examinar-los i, en el seu cas, dirigir per escrit a la Comissió de Doctorat les consideracions que consideri oportú de formular.

Si la naturalesa del treball de tesi doctoral no en permet la reproducció, el requisit del lliurament d'exemplars a què es refereix el paràgraf anterior quedarà acomplert amb el dipòsit de l'original en la Secretaria General de la Universitat.

Article 11. Arxiu de tesis doctorals

Una vegada aprovada la tesi, el Departament en remetrà a la Comissió de Doctorat de la Universitat un exemplar, a efectes d'arxiu i documentació. La Comissió de Doctorat, al

30. Un exemple de reglamentació dels arxius de tesis doctorals el trobem a la Universidad Politécnica de Madrid: <<http://www.upm.es/informacion/depotesis.html>>

31. <<http://www.ub.es/acad/tercer/1rd778.htm>>

seu torn, remetrà al Consell de Universitats, al Ministeri d'Educació i Cultura i a la Comunitat Autònoma de la qual depengui la Universitat la corresponent fitxa de tesi que s'estableixi reglamentàriament.

Disposició transitòria cinquena. Fitxer de tesi

A través del Ministeri d'Educació i Cultura, les Comunitats Autònomes i les Universitats adoptaran les mesures oportunes per a l'adaptació al que s'ha disposat en aquest Reial Decret pel que fa al funcionament del fitxer de tesis doctorals realitzades en Universitats espanyoles, a què es refereix l'Ordre de 16 de juliol de 1975 (BOE d'1 de setembre).»

Així doncs, l'única obligació específica seria la constitució per part de la universitat d'un arxiu de tesis doctorals, arxiu que normalment gestiona la biblioteca universitària.

No hi ha cap disposició que n'impedeixi el préstec o la reproducció, excepció feta de les limitacions que aplica la mateixa LPI i que hem anat comentant en aquest treball. En opinió de l'autor cal anar en compte amb les limitacions «extres» que s'apliquen en la consulta, reproducció, etc., de les tesis doctorals, per tal de no vulnerar el legítims drets de l'usuari que vol accedir a la tesi doctoral (dret a la intimitat, accés a la informació i la cultura, etc.).

Així, per exemple, algunes biblioteques tenen un registre de consultes de les tesis doctorals on s'anota el nom de la persona que realitza la consulta. Es podria donar un cas de col·lisió de drets si una persona es negués a identificar-se emparant-se en el dret a la intimitat. De la mateixa manera que no mantenim arxius sobre quins llibres consulten o presten els usuaris, caldrà informar-se si és possible crear aquests tipus de registres o fitxers.

5.18 És lícit fer descàrregues massives de registres de bases de dades?

Només és lícit en la mesura que ens hi autoritzi el productor de la base de dades. La legislació actual introdueix un dret reservat específicament per a les bases de dades, de règim *sui generis*, que consisteix en el dret dels productors a «impedir l'extracció no autoritzada del contingut d'una base de dades» (SERRANO GÓMEZ 2000).

Per exemple, no podríem penjar en el nostre web una extracció massiva de registres bibliogràfics d'una base de dades de la qual no siguem els titulars, encara que en siguem usuaris autoritzats. De fet, algunes bases de dades comercials ja limiten el nombre de registres que es poden extreure (exportar) en una sola recerca.

5.19 És imprescindible registrar una obra al Registre de la Propietat Intel·lectual perquè se'n reconeguïn els drets a l'autor?

No. L'article núm. 6 de la LPI diu clarament que:

«Presumpció d'autoria... 1. Es considera autor, llevat que hi hagi prova en contra, la persona que consta com a tal en l'obra, mitjançant el nom, la signatura o signe que la identifiqui.»

El fet, però, de donar constància d'autoria al registre corresponent de l'obra ens facilitarà disposar d'una prova que som els autors legítims de l'obra en cas d'haver-ho de demostrar.³²

Sovint les biblioteques reben consultes d'usuaris preocupats per les autoritats dels seus manuscrits (apunts de classe, exercicis resolts, memòries, treballs, obres de ficció, etc.) i molts creuen erròniament que el mecanisme més adient és demanar el dipòsit legal o l'ISBN. Sense negar que, de fet, podrien servir com a prova de l'existència de l'obra (especialment el dipòsit legal, ja que hi ha lliurament físic de còpies a la biblioteca nacional corresponent), no sembla que siguin els mecanismes més adients, atès que, en origen, aquests serveis no s'han creat per a aquest fins.³³

Els Registres de la Propietat Intel·lectual són de titularitat estatal, però són gestionats per les comunitats autònomes.³⁴

5.20 Es protegeixen només els autors estatals?

No. La legislació espanyola és aplicable a tots els autors de la Unió Europea i als autors de països tercers que estiguin protegits pels convenis i tractats internacionals que hagi signat l'Estat espanyol.

32. Com que aquest tràmit té uns costos administratius, a tall de curiositat podem dir que alguns autors opten per enviar-se a si mateixos per correu postal certificat una còpia del document. En rebre i conservar el sobre —sense obrir-lo—, el mata-segells del correu certifica que l'obra existia en una data determinada.

33. L'autor d'aquest treball pot certificar la certa «afició» entre molts professors universitaris a demanar números d'ISBN per a obres (manuscrits, actes de congressos, etc.) que no entraran mai al circuit comercial.

34. Podeu trobar informació sobre el Registre de la Propietat Intel·lectual de Catalunya a: <http://cultura.gencat.net/rpi/>

5.21 Què és la prova de les tres fases?

A la bibliografia especialitzada es parla sovint de la *prova de les tres fases* (*three step test*), una prova que s'utilitza a l'hora de proposar noves excepcions i/o límits als drets d'autor i que és un dels principis del Conveni de Berna de Drets d'Autor. És a dir, es podrien introduir noves excepcions i/o límits als legítims drets dels autors sempre i quan: a) es faci en casos concrets; b) no entri en conflicte amb l'explotació normal de l'obra o prestació; i c) no perjudiqui injustificadament els interessos legítims del titular dels drets (GARROTE 2003).

5.22. Les biblioteques, ¿poden comprar llibres amb descompte?

Sí. Com és sabut, a l'Estat espanyol s'aplica el principi del preu fix del llibre en la venda al detall, en què s'accepta un descompte màxim del 5% de manera general. Aquest preu és marcat per l'editor en el llibre (art. 33 de la Llei 9/1975 del llibre).³⁵ Paral·lelament, però, el Reial decret 484/1990 sobre preu de venda al públic de llibres,³⁶ regula en quins casos excepcionals es permet fer descomptes superiors al general sobre el preu de coberta. Entre aquests casos, trobem que les biblioteques poden adquirir els llibres amb un descompte màxim del 15% (art. 3b):

«b) Cuando el consumidor final, de acuerdo con el art. 1 de este Real Decreto, sean Bibliotecas, Archivos, Museos, Centros docentes legalmente reconocidos o las Instituciones o Centros cuyo fin fundacional sea científico o de investigación, con un descuento máximo del 15 por 100 del precio fijo.»

Tot i no ser un material gaire important a la majoria de biblioteques, donada la polèmica sorgida als mitjans de comunicació durant la redacció d'aquest treball, afegirem que els llibres de text escolars (Educació Primària i ESO) actualment estan liberalitzats arran del Reial decret Llei 6/2000 (art. 38è),³⁷ és a dir, els descomptes els pot fixar lliurament el venedor.

35. <http://agora.mcu.es/libro/contenido/documentos/ley_9.pdf>

36. <<http://www.aedpi.com/legislacion/dcha/dcha.htm>>

37. <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/rdl6-2000.r4.html#a38>

6 INTERNET, TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I PROPIETAT INTEL·LECTUAL

La utilització d'Internet i la resta de tecnologies relacionades permet d'una manera ràpida la creació, edició i difusió d'informació. La facilitat amb què avui dia qualsevol persona pot obtenir, crear i difondre continguts converteix les qüestions relatives a la protecció de la propietat intel·lectual en matèria molt presa en consideració, ja que els autors, editors, entitats de gestió de drets i altres persones implicades veuen amb preocupació la facilitat amb què poden ser vulnerats els legítims drets dels propietaris del contingut.³⁸

A falta de transposició espanyola de la *Directiva Comunitària 2001/29/CE relativa a l'harmonització de determinats aspectes dels drets d'autors i drets afins als drets d'autor en la societat de la informació*,³⁹ cal continuar interpretant allò que diu l'actual Llei de propietat intel·lectual (LPI) per a estudiar quins factors hem de tenir en compte en el moment de gestionar informació a través d'Internet.

6.1 Continuen vigents els drets d'autor «tradicionals» en l'entorn d'Internet?

Sí. Tots els drets que eren reservats als autors (còpia, distribució, comunicació pública, etc.) continuen essent reservats en l'entorn d'Internet. La diferència, si és vol, és que cal ser encara molt més curós perquè resulta més «fàcil» afectar algun dels drets d'autor quan parlem d'Internet, atesa la facilitat amb què hi podem copiar o difondre informació.

6.2 Si és a Internet, és gratis?

No. Sovint es confon accés lliure amb document lliure de drets d'autor (IPR HELPEK 2004). Encara que puguem accedir a continguts gratuïts (per exemple, les notícies d'un diari digital), això no ens autoritza en absolut a apropiarnos de la informació continguda en el web i molt menys a fer-ne un ús contrari a la legislació.

En un web, tota la informació que presenta està protegida d'acord amb la filosofia expressada a l'article núm. 10 de la LPI: «Són objecte de propietat

38. En aquest sentit ja podem constatar al mercat l'existència de programes informàtics que rastregen la xarxa i ens informen de si alguna pàgina nostra pot haver estat plagiada; un exemple seria el programa Turnitin: <www.turnitin.com>

39. Aquesta directiva hauria d'haver estat transposada a la legislació espanyola com a màxim el 22 de desembre del 2002.

intel·lectual totes les creacions originals literàries, artístiques o científiques expressades per qualsevol mitjà o suport, tangible o intangible, conegut actualment o que s'inventi en el futur...».

Així doncs, els textos, les imatges, les fotografies, el disseny, les seqüències musicals, els vídeos o audiovisuals, etc., estan protegits per la LPI. D'altres autors esmenten que els webs es poden protegir de la mateixa manera que les obres multimèdia.

6.3 Les biblioteques, ¿poden escanejar documents i penjar-los al web?

Si «traduïm» *escanejar* i *penjar* a termes jurídics, estariem fent dos actes reservats als autors: *reproducció* (escanejar) i *comunicació pública* (penjar).

Com hem vist anteriorment, les biblioteques poden reproduir lliurament els documents d'acord amb l'exempció de l'article 37 de la LPI. Ara bé, el que no és permès de fer és la comunicació pública de les obres sense permís de l'autor (art. 20).

És freqüent que les biblioteques engeguin projectes de biblioteca digital mitjançant la tècnica d'escanejar obres del seu fons (diaris, articles, llibres, etc.). La reproducció en un suport òptic, per exemple, mitjançant la digitalització, entraria dins les excepcions del que preveu l'article 37 de la LPI, però no pas el fet de posar aquesta informació en un servidor accessible a una pluralitat de persones (MASSAGUER/SALELLES 1997).

Només les obres que es considerin de domini públic o no protegides per la legislació de propietat intel·lectual –punts que ja hem tractat més amunt– podrien ser comunicades lliurament.

Existeix un cas en el qual es podria posar a disposició dels usuaris, sense permís dels autors, informació que prèviament hàgim digitalitzat: la consulta *in situ* a la biblioteca i des d'un equip «local» (a què no es pugui accedir des de cap xarxa).

6.4 Es poden digitalitzar obres per a consulta des d'un únic terminal local?

Sí. Si la còpia resultant es consulta només des d'un ordinador (sense accés a cap xarxa) només efectuariem un acte de reproducció.⁴⁰ No es podria con-

40. No tenim en compte les altres còpies «virtuals» que genera l'ordinador (memòria RAM, etc.) per a poder visualitzar el document.

sulta des de més d'un ordinador –o des d'un ordinador en xarxa–, atès que aleshores realitzaríem un acte de comunicació pública, i per a això requerim autorització (GARROTE 2003). Cal tenir cura que la còpia no modifiqui l'essència de l'obra per tal d'evitar-ne la transformació.

6.5 Es poden penjar al web de la biblioteca tesis, treballs d'alumnes, projectes de final de carrera, exàmens, etc.?

Només amb el consentiment de l'autor dels documents. Les biblioteques podrien digitalitzar aquests obres sense permís –exempció 37.1 de la LPI–, i fins i tot posar-les a disposició dels usuaris a través d'un ordinador local sense connexió a la xarxa. En el moment, però, que es vulgui penjar aquesta informació a Internet o a qualsevol altra xarxa, caldrà l'autorització de l'autor. A aquests efectes es recomana signar un contracte⁴¹ de cessió dels drets d'explotació per a aquest ús entre l'usuari i la institució de la qual depèn la biblioteca (ROCA 2000).

Algunes escoles de secundària penjen els treballs dels alumnes per tal que els pares i mares en facin un seguiment. Caldria comptar amb l'autorització de l'autor o del seu representant legal per poder-ho fer.

6.6 Com es demana l'autorització dels autors?

No sempre resulta fàcil saber qui és el propietari del drets de comunicació pública d'una obra. Tampoc no existeix actualment la possibilitat de contractar una «licència» general que ens permeti publicar al nostre web qualsevol obra impresa que tinguem al nostre fons, ja que CEDRO només ofereix llicències per a actes de reprografia (que, com ja hem vist, no es necessiten a les biblioteques per a la majoria d'actes que es realitzen, exceptuant-ne les màquines d'autoservei). En el cas de les obres audiovisuals caldria adreçar-se a la SGAE, i per a altres suports, a l'entitat de gestió corresponent.⁴²

Per als casos més freqüents a les biblioteques (documents impresos), caldrà adreçar-se normalment a l'editor de l'obra, que ens podrà informar si està en

41. Trobareu un exemple de contracte de cessió de drets d'explotació a: <<http://www.cbuc.es/TDX/Contract.pdf>>

42. Al web del Ministeri de Cultura es pot trobar una relació completa d'aquestes entitats: <<http://www.mcu.es/jsp/plantilla.jsp?area=propint&id=38>>

capacitat de cedir-nos el drets per a publicar-la al web. Podem trobar-ne alguns exemples en PÉREZ/SURROCA 2004, DELGADO 2004⁴³ i ROVIRA 2001.

També els registres de la propietat intel·lectual corresponent ens hi podrien resultar útils.

6.7 Es poden penjar documents al web per a ús acadèmic?

No. Amb la utilització d'Internet en els àmbits educatius, cada cop més el professorat demana que la biblioteca proveeixi d'informació electrònica les intranets docents o altres plataformes utilitzades per al seguiment de les classes («prestatges virtuals», «dossiers electrònics», «bústia del professor», «web de l'assignatura», etc.). Un dels casos més freqüents seria el cas dels estudis semipresencials o virtuals, en què sovint el professorat requereix la incorporació de les lectures recomanades en aquestes plataformes digitals.

La posada a disposició d'informació electrònica a través del web o de la intranet suposa que una pluralitat de persones tinguin accés a aquesta informació, fet que suposa un acte de comunicació pública, acte que com hem vist no es pot fer sense l'autorització dels propietaris dels drets.

Així doncs, no podem col·locar informació electrònica al web (articles de revista, llibres, etc.) si no és expressament autoritzat en la llicència d'ús que hàgim signat (en el cas dels recursos electrònics contractats amb llicència), o amb l'autorització de les persones que tenen els drets per a la resta de les obres (per exemple, articles de revista en paper que vulguem digitalitzar i penjar al web).

Si la informació que volem incorporar al web ja és present a Internet (per exemple, un article de revista electrònica d'accés lliure), el fet que sigui d'accés lliure no vol dir que en puguem fer ús lliure sense autorització.

Una recomanació per a aquests casos (tant si el recurs és de pagament com gratuït) seria indicar en la plataforma docent l'adreça web del document que volem incorporar.

Només podrem penjar en aquestes plataformes aquella informació no protegida per la legislació (art. 13 LPI), les obres que siguin de domini públic i aquelles de què tinguem l'autorització dels autors.

L'opció de demanar l'autorització a cadascun dels posseïdors dels drets és un camí lent i incert. En un recent estudi fet per la Facultat de Medicina de

43. En aquesta adreça es pot trobar el text del conveni que permet la cessió de drets del cas a què es refereix l'article: <<http://www.uib.es/secc6/convenis/211/0689.html>>

la Universitat de Manchester (LANGLOIS 2004), els responsables d'un curs van demanar permís als editors corresponents per a incloure texts complets d'articles de revista, en uns casos i, en d'altres, els resums. Només vuit de setze editors van autoritzar que es pengés l'article complet sense cap càrrec. Paral·lelament, vint dels trenta-cinc editors consultats donaven permís per a incloure un resum al web.

Aquests inconvenients dificulten enormement el desenvolupament dels serveis digitals, ja que suposen un sobrecost als preus ja elevats de les publicacions electròniques que paguen les biblioteques. En el cas anterior, alguns editors demanaven un càrrec entre 50 penics i 15 lliures esterlines per alumne.

Altres estats resolen parcialment el problema mitjançant unes llicències que ofereixen les entitats de gestió de drets reprogràfics. Al Estats Units d'Amèrica, per exemple, el Copyright Clearance Center (CCC) facilita unes llicències temporals que permeten la posada a disposició de documents protegits en webs acadèmics⁴⁴ (SEADLE 2002). En aquests moments, CEDRO, l'entitat espanyola de drets de gestió reprogràfics, treballa per a oferir aquest servei.

6.8 Es poden posar en xarxa obres de consulta (diccionaris, enciclopèdies, etc.) que tinguem en suport CD-ROM?

No. Com hem vingut dient, estariem davant un cas de comunicació pública i, per tant, subjecte a l'autorització dels autors. Això és igualment aplicable als CD-ROM, pel·lícules i altres documents que es distribueixen gratuïtament (per exemple, obsequis de revistes o diaris als quals estiguem subscrits).

6.9 Existeixen diferències, en termes jurídics, entre webs i intranets?

No. Sovint es creu que hi ha diferències entre incorporar informació protegida per la llei en una intranet (per exemple el web d'un campus virtual restringit als alumnes d'aquella assignatura) o penjar-la al web «públic». L'article núm. 20 no fa aquestes diferències, i el concepte de «pluralitat de persones» cobreix tant si es tracta de dues com de tres-centes.

44. Els editors cobren entre 2,50 i 6,50 \$, i el CCC hi afegeix un cost de 0,015 \$ per pàgina i estudiant.

6.10 Cal demanar permís per a fer enllaços a pàgines alienes?

Tot i que pugui sorprendre, existeix una bona pila de treballs que estudien fins a quin punt cal demanar autorització per a incloure al nostre web un enllaç que remeti a una pàgina que no ens pertany.

És indiscutible que precisament un dels avantatges de la tecnologia web és la possibilitat de fer enllaços a altres pàgines i que, sense aquesta possibilitat, la xarxa quedaria molt disminuïda.

La legislació actual no tracta directament la qüestió, per la qual cosa cal interpretar a partir dels textos existents. Paral·lelament, s'ha desenvolupat en l'entorn d'Internet un conjunt de normes ètiques anomenades *etiqueta*, o, en anglès, *netiquette* (BATTISTI 2003b). Les recomanacions de la *netiquette* (NWG 1995) aconsellen de demanar sempre permís per a realitzar enllaços a pàgines alienes, tot i que, a la pràctica, aquesta pauta és molt poc seguida.

De cara a estudiar la possibilitat de realitzar lliurement enllaços a pàgines web de tercers, la majoria d'autors fan un diferència entre *enllaços simples* i *enllaços profunds*.

Els enllaços simples serien aquells que remetent a la pàgina principal del web,⁴⁵ mentre que els enllaços profunds serien aquells que envien a pàgines «interiors» del web.⁴⁶

Teòricament qualsevol enllaç seria acceptable, atès que en cap cas ni reproduïm ni distribuïm ni fem comunicació pública de cap obra. De fet, només donem un seguit de signes alfabètics i/o numèrics (l'URL de la pàgina). A més a més, el fet que una pàgina determinada rebí molts enllaços és un signe de qualitat de la pàgina que fins i tots alguns cercadors d'Internet utilitzen com a indicador per a ordenar els resultats d'una cerca.

Ara bé, cal considerar alguns tipus d'enllaç que en determinades circumstàncies no seria recomanable incorporar al nostre web (IPR HELPESK 2004):

- Enllaços a pàgines amb continguts susceptibles de violar la legislació nacional (pornografia infantil, apologia del terrorisme, apologia de la xenofòbia, etc.)
- Utilització de *marcs* o quadres (angl. *frames*), de manera que es veïés a través del nostre lloc un altre web aliè a nosaltres. Aquesta pràctica és molt perjudicial per al lloc enllaçat, perquè n'utilitzem el contingut per

45. Per exemple, <www.cobdc.org>

46. És el cas de <<http://www.uoc.edu/in3/dt/eng/20418/20418.pdf>>

- a atreure visites al nostre propi lloc, de manera que el nostre lloc augmentaria el nombre de visites, amb l'increment de prestigi i possibilitats de publicitat que això suposa, en detriment del lloc enllaçat.
- Una variant d'aquesta tècnica no recomanada seria la d'incloure mitjançant un enllaç intern al nostre lloc, una informació (un text, una fotografia, un logotip, etc.) que induís l'usuari a confusió sobre el nostre web. Per exemple, una empresa privada que oferís un servei de préstec comercial i des del web de la qual es consultés el Catàleg Col·lectiu de Lectura Pública sense indicació del que és, o que donés entenet que és el seu catàleg.
  - Enllaços profunds. El fet d'enllaçar directament a una pàgina «interior» d'un web saltant la pàgina principal podria causar un perjudici al propietari de la pàgina enllaçada, pel fet que aquella visita no quedaria comptabilitzada en no passar per la pàgina principal. Això, és clar, dependrà de la configuració del comptador de visites de la pàgina. Aquesta és segurament una de les recomanacions més difícil de seguir, ja que per a l'usuari d'un lloc web, precisament el més interessant és que si li ofereixi l'adreça directa.
  - Titulars de premsa i similars. En alguns països comença a haver-hi sentències que condemnen la reproducció dels titulars periodístics (protegits per la llei) que es fan en alguns webs. En aquests titulars es posa, a més a més, un enllaç que porta a la notícia del mitjà. El 2002 un tribunal danès va prohibir al cercador de notícies Newsbooster que fes enllaços profunds a mitjans electrònics (BUSTAMANTE/RAMOS 2004). En un apartat posterior analitzarem aquest cas amb més deteniment.

Es pot veure que en aquests darrers casos la qüestió de fons acostuma a ser el fet de causar un perjudici econòmic a la pàgina que enllacem. El perjudici, si es prova que n'hi ha, acostumen a provocar-lo webs que donen accés a continguts protegits d'altres llocs, sovint perquè ofereixen diferents serveis o productes: butlletins de notícies, portals, etc. Per aquests serveis, poden rebre subscripcions d'usuaris o publicitat d'empresa, amb la qual cosa hi ha un afany de lucre en la seva activitat.

Paral·lelament, però, als drets dels titulars de les pàgines, existeix un seguit de drets referents a l'accés a la informació recollits als articles 32, 33 i 34 de la LPI que permeten la inclusió de fragments d'obres alienes a mode de cita o ressenya (art. 32), treballs sobre temes d'actualitat (art. 33) i utilització de les obres en ocasió d'informacions d'actualitat (art. 34). Així doncs, en el

cas de la col·lisió d'alguns d'aquests drets amb els drets del autors, hauran de ser els tribunals de justícia els qui dirimeixin la legalitat de les actuacions dutes a terme.

Una recomanació final seria la de consultar sempre, si existeixen, les condicions d'utilització de la pàgina que volem enllaçar, informació que normalment trobarem a la pàgina principal.

6.11 Què és el límit per citacions i ressenyes?

L'article 32 de la LPI permet «la inclusió en una obra pròpia de fragments d'altres d'alienes de naturalesa escrita, sonora o audiovisual, així com la d'obres aïllades de caràcter plàstic, fotogràfic figuratiu o anàleg, sempre que es tracti d'obres ja divulgades i la seva inclusió es realitzi a títol de citació o per a la seva anàlisi, comentari o judici crític. Aquesta utilització només es pot realitzar amb finalitats docents o de recerca, en la mesura justificada per la finalitat d'aquesta incorporació i amb indicació de la font i el nom de l'autor de l'obra utilitzada. Les recopilacions periòdiques efectuades en forma de ressenyes o revistes de premsa tenen la consideració de citacions.»

Aquest article no és d'aplicació exclusiva a les biblioteques, ni tan sols a l'entorn digital. De fet, és l'article que permet que reproduir en un llibre, per exemple, un fragment d'una obra aliena. Com es pot veure en el redactat de la llei, es tracta d'una excepció molt limitada al dret de reproducció, i que només es pot exercir de manera limitada (fragments de l'obra, per motius d'anàlisi, etc., i citant sempre la font de referència). En cas que hom s'apropriï de l'obra d'altri, es considera plagi.

Aquest límit al dret d'autor pot servir en alguns casos per a incloure documents al nostre web, sempre i quan es respectin les limitacions indicades. Per exemple, si fem un web sobre art venecià podrem incloure-hi fotografies dels quadres que ens interessi, sempre i quan aquestes imatges vagin acompanyades d'uns textos que demostrin efectivament que la inclusió es fa amb finalitats d'anàlisi. No es podria considerar una citació una imatge que nosaltres posem al nostre web només per motius estètics.

6.12 Es poden fer resums de premsa digitals o en paper?

Un dels serveis que moltes biblioteques i altres institucions ofereixen als usuaris és l'elaboració de resums de premsa que, de manera general, consis-

teixen en l'aplec de notícies publicades pels mitjans de comunicació, normalment relacionades amb una matèria concreta. Aquests productes poden rebre molts noms: butlletí de premsa, recull de notícies, etc.; i es poden fer en paper o en versió electrònica. De fet, la utilització d'Internet ha revifat aquest servei, perquè ara resulta molt fàcil enviar els reculls de premsa per correu electrònic o penjar-los al web.

Aquests tipus de document pot adoptar normalment dues menes de forma:

- Llistat de titulars amb enllaços a la notícia original
- Inclusió al mateix web de les notícies originals dels altres mitjans (normalment escanejant el document original o reproduint el text original)

El fet que moltes empreses comercials es dediquin actualment a oferir serveis de notícies en línia —serveis de *press clipping*— a empreses, administracions, etc., ha provocat que els propietaris dels mitjans de comunicació reivindiquin una compensació per la utilització que s'hi fa de les seves notícies. Cal tenir en compte que molts diaris, per exemple, *El País*, *La Vanguardia*, etc. fan pagar per utilitzar les seves versions en línia i, per tant, si un tercer subministra amb afany de lucre notícies a text complet tindria certa lògica que se'n demani una compensació.

El tema no és gens fàcil, ja que cal considerar on acaba l'excepció permeable per a cita (DÍAZ NOCI 2003). El paràgraf 2on de l'article 32 de la LPI (analitzat a l'epígraf anterior) diu textualment que «les recopilacions periòdiques efectuades en forma de ressenyes o revistes de premsa tenen la consideració de citacions».

Fem una *revista de premsa*, un *resum de premsa*? El mateix Tribunal de la Competència espanyol reconeix que hi ha una indefinició legal al voltant del terme *resum de premsa*. En el fonament legal núm. 14 de la sentència en contra de Gedeprensa —una unió dels mitjans de comunicació escrits de l'estat: *La vanguardia*, *El país*, *ABC*, etc.— arran de la seva intenció de constituir una entitat de gestió de drets de resums de premsa, el Tribunal indica que hi ha un ampli marge d'interpretació per a incloure aquests productes com a *revistes de premsa*, i, per tant, exclosos de drets (ESpanya. TRIBUNAL DE LA COMPETENCIA 2004). A l'Estat francès, en canvi, la jurisprudència ha acabat determinant que una revista de premsa (*revue de presse*) és una presentació conjunta i comparativa de diferents articles sobre els mateixos temes d'actualitat; mentre que en els cas que només hi ha una suma d'articles sense comparació ni síntesi, aleshores estem davant un *panorama de presse* (BATTISTI 2003a).

Tornant a la legislació espanyola, l'article 33 referent en genèric a «treballs sobre temes d'actualitat» dictamina que:

«1. Els treballs i els articles sobre temes d'actualitat difosos pels mitjans de comunicació social poden ser reproduïts, distribuïts i comunicats públicament per qualsevol altre de la mateixa classe, i s'hi ha d'esmentar la font i l'autor si el treball ha aparegut amb firma i *sempre que no s'hagi fet constar en origen la reserva de drets*.⁴⁷ Tot això sense perjudici del dret de l'autor a percebre la remuneració acordada o, si no hi ha acord, la que es consideri equitativa.

Quan es tracta de col·laboracions literàries cal, en tot cas, l'oportuna autorització de l'autor.»

A la vista de tot això no podem afirmar de manera taxativa si és necessària o no l'autorització dels titulars dels mitjans d'on extreiem les notícies en el cas dels buidatges de premsa i derivats que realitzen les biblioteques, ja que depèn de quina forma exacta pren al final el producte, i també de les condicions d'utilització. En tot cas, ens podríem inclinar a favor de la realització d'aquests productes en el cas que:

- No es facin amb afany de lucre
- Se seleccionin notícies sobre temes d'interès d'investigadors i docents usuaris de la biblioteca
- Es projectin, majoritàriament, a partir de llistes de titulars amb enllaços a les fonts originals i es redueixi al màxim la inclusió dels textos complets al web de la biblioteca; especialment si les edicions digitals dels mitjans seleccionats són de pagament.

Per prudència caldria fer una consulta als serveis jurídics de la institució de la biblioteca per a estudiar exactament el producte a oferir.

6.13 Es poden reproduir els missatges de correu electrònic?

No. Si apliquem la normativa general, només l'autor del text d'un correu electrònic pot autoritzar-ne la reproducció per tercers. Existeix, però, un cas particular pel que fa als missatges de correu electrònic enviats a fòrums i/o llistes de distribució. Quan una altra persona en fa un «reenviar» o «contestar» per a respondre el missatge, apareix el text complet del missatge anterior.

47. La cursiva és nostra.

Tot i que no sigui una figura jurídica explícita, alguns autors consideren que qui participa en serveis d'aquestes característiques dóna consentiment implícit a la reproducció del seu missatge per part dels altres membres de la llista (GARROTE 2003). Nosaltres entenem, però, que això podria ser així sempre i quan no se surti del mitjà en el qual s'ha generat el missatge (la llista de distribució, el fòrum, etc.). En el cas que hom vulgui reenviar aquest missatge a un altre servei o mitjà (publicar-lo en una revista, per exemple), hauria de demanar-ne permís prèviament.

6.14 Els autors d'articles de revista, ¿poden penjar al web els seus treballs?

Sí, sempre i quan no hagin cedit els drets d'explotació a la revista on han publicat el treball. Cada cop més, els autors de treballs científics publicats en revistes penjen els resultats dels seus treballs al seu web o dipòsits digitals (servidors de publicacions electròniques o *e-prints*), ja siguin institucionals o especialitzats.

L'article 52 de la LPI fa una menció especial als treballs publicats en publicacions periòdiques:

«Transmissió de drets per a publicacions periòdiques. Llevat que hi hagi estipulació en contra, els autors d'obres reproduïdes en publicacions periòdiques conserven el seu dret a explotar-les de manera que no perjudiqui la normal de la publicació en què s'hagin inserit.

L'autor pot disposar lliurement de la seva obra, si aquesta no es reproduïx en el termini d'un mes des de la seva tramesa o acceptació en les publicacions diàries o al cap de sis mesos en les restants, llevat que hi hagi un pacte en contra.

La remuneració de l'autor d'aquestes obres pot consistir en un preu fix.»

En el moment d'enviar un article a una publicació periòdica, els autors haurien de ser conscients de si en algun moment han acceptat la cessió d'alguns dels seus drets a l'editor de la revista, en especial el dret de comunicació pública, que és el que li permetria de penjar el seu article al web que considerés més adient. Si no es diu expressament el contrari, els drets d'explotació són de l'autor.

La proliferació dels arxius oberts o formes alternatives de publicació electrònica podria fer que els editors de revista volguessin limitar les possibilitats de l'autor per a publicar pel seu compte a Internet els resultats de les seves investigacions. Si del que es tracta és de penjar l'article tal com ha

sortit publicat, l'editor de la revista podria al·legar que, a banda de la feina de l'autor, hi ha una feina de revisió, de maquetació, etc., i que, per tant, existeixen més «autors» que l'estrictament intel·lectual. Sovint passa que els membres dels comitès de redacció suggereixen correccions o millores als autors, per la qual cosa el resultat final es podria considerar fins a un cert punt «compartit». Ara bé, això no impedeix que l'autor pugui disposar lliurement del text original (l'anterior a les revisions dels comitès de redacció) per a fer-ne la difusió que consideri necessària, en els casos que l'editorial posi com a requisit per a publicar el treball la cessió del dret a la comunicació pública.

6.15 Què és el *copyleft*?

Mitjançant un joc de paraules derivat de la paraula *copyright* (*copy-right*, «dret de còpia») alguns membres de la comunitat internauta han encunyat el terme *copyleft*⁴⁸ (literalment, «esquerra –o esquerre– de còpia», tot jugant amb la polisèmia de *right* «Dret» i «dreta»), que vindria a ser una llicència d'ús que permet fer amb els documents totes les reproduccions i altres usos que el *copyright* tradicional impedeix. Alhora, garanteix el dret d'autoria. Aquest tipus de llicència es va crear en el marc del desenvolupament de programaris lliures, dins el moviment GNU;⁴⁹ però actualment és aplicable a qualsevol document del qual una persona sigui l'autora, especialment en el cas de la música difosa per Internet.

Així, els autors que posen disponible a Internet la informació de la qual són titulars (articles, informacions, programes, música, etc.) i hi adjunten una llicència d'utilització basada en el *copyleft*,⁵⁰ autoritzen tothom que vulgui a reproduir, modificar, difondre, comunicar, etc., aquesta informació sense que calgui demanar-los permís prèviament, però sempre que se citi la font original; i amb una particularitat: que un document generat a través de documents anteriors basats en *copyleft* no passi mai a llicència de *copyright*.

48. També rep el nom de *free documentation license* (GFDL)

49. <<http://www.gnu.org/home.ca.html>>

50. Existeix una traducció al català d'un exemple de llicència a: <<http://www.softcatala.org/licencies/fdl-ca.html#TOC4>>

7 CONCLUSIONS

La gestió de la propietat intel·lectual a la biblioteca i en altres centres similars pot resultar certament complicada, no tan sols per la necessitat de considerar una legislació que no sempre és clara ni actualitzada a l'entorn, sinó també per la diversitat de situacions en què hom es pot trobar.

Les biblioteques desenvolupen actualment molts serveis i productes, alguns dels quals de nova creació (dipòsits institucionals, biblioteques digitals, etc.), productes que necessiten d'un examen legal previ per a garantir-ne la viabilitat jurídica.

Si fins ara les biblioteques podien viure més o menys al marge d'aquestes consideracions (ja que la majoria dels seus serveis quedaven coberts per les exempcions legals), les noves formes de contractar informació electrònica –les llicències– i la legislació cada cop més restrictiva quant a la seva utilització, fa que els nostres centres no puguin obviar el marc jurídic.

Cal conèixer aquest marc per tal de garantir i defensar les legítimes exempcions a les quals les biblioteques han tingut dret fins ara (per exemple, reproduccions i préstecs sense remuneració als autors), però també per tal d'informar degudament els usuaris, els quals cada cop mostren més preocupació per saber si es mouen dins dels límits permesos. En aquest sentit se'ns presenta com a inevitable la redacció de guies i instruccions que informin del marc legal el personal de la biblioteca i els usuaris.⁵¹

Paral·lelament, de la mateixa manera que en emprendre un projecte se n'avalua la viabilitat tècnica i econòmica, caldria afegir una mena d'«estudi d'impacte» sobre la propietat intel·lectual, que determini les afectacions legals que aquest servei podria tenir, i no tant per a acabar abandonant la idea que havíem previst, sinó per a intentar fer les coses tan bé com sigui possible. De fet, la intenció d'aquest treball és oferir una primera informació que potser serveixi per a iniciar el camí, però que lògicament s'hauria d'adequar a les característiques de cada producte o servei.

És cert que moltes vegades la legislació acaba impossibilitant un projecte; per motius econòmics, moltes vegades; per buit legal, d'altres. El fet, però, de deixar constància d'aquests impediments ens permetrà de fer pressió davant els equips legisladors per tal que tinguin en compte aquestes circumstàncies en el moment d'introduir reformes a la llei.

51. Un exemple molt il·lustratiu el podem trobar a: < <http://www.louisiana.edu/InfoTech/Media-PrintSvcs/Copyright/>>

En altres països, les biblioteques acostumen de fer de pont entre els interessos dels autors i els interessos dels usuaris finals. Per tal de continuar —o en alguns casos començar— amb aquest paper, cal tenir un bon coneixement de les disposicions legals que ens afecten.

BIBLIOGRAFIA

- Battisti 2003a — BATTISTI, Michèle. «Diffuser un panorama de presse en ligne: quels droits?». *Documentaliste - Sciences de l'information*. Vol. 40, n° 3 (2003), p. 220-225.
- Battisti 2003b — BATTISTI, Michèle. «To link or no to link: hyperlinks, liabilities and responsibilities» [en línia]. EN: *69th IFLA General Conference and Council, Berlin*. <[http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/034e_trans-Battisti.pdf;file:///D:\Arxiu digital\015. Propietat intel·lectual \(inclòs legislació\)\To Link Or Not To Li.pdf](http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/034e_trans-Battisti.pdf;file:///D:\Arxiu digital\015. Propietat intel·lectual (inclòs legislació)\To Link Or Not To Li.pdf)>. [Data de consulta: 10-III-2004]
- BORREGO, Àngel. «El dret de préstec a les biblioteques: panorama internacional» [en línia]. *BiD: textos universitaris de Biblioteconomia i Documentació*. Núm. 11 (2003). <<http://www.ub.es/bid/11borreg.htm>> [Data de consulta: 10-III-2004]
- BUSTAMANTE, Paula; RAMOS, Jorge. *Del fusil al copy-paste* [en línia]. <http://mpd2003.gssi.es/user/template2/pages/articulo.php?id_seccion=8&id_articulo=188&id_periodico=18>. [Data de consulta: 10-VII-2004]
- CARBAJO CASCÓN, Fernando. «El pulso en torno a la copia privada». *Pe.i: revista de propiedad intelectual*. N° 16 (2004), p. 9-54.
- CÁRCABA FERNÁNDEZ, María. «Vulneración de los derechos de autor en la creación jurídica: obras protegidas, citas y fotocopias». *Revista crítica de derecho inmobiliario*. Vol. 77, n° 663 (2001), p. 45-80.
- CASAS, Ramon. «Spain» [en línia]. En: *Copyright and digital distance education (CDDE)*. Raquel Xalabarder, ed. Barcelona: Internet Interdisciplinary Institute, 2003. P. 198-230. <<http://www.uoc.edu/in3/dt/eng/20418/20418.pdf>>. [Data de consulta: 17-VIII-2004]
- CEDRO. *CEDRO: Centro Español de Derechos Reprográficos: información para medios de comunicación* [en línia]. 2004. <http://www.cedro.org/Files/dossier_CEDRO_JUNIO02_04.pdf>. [Data de consulta: 21-VII-2004]
- COEIC (Col·legi Oficial d'Enginyeria en Informàtica de Catalunya). *Compensació per còpia privada en CD-R: informe del Col·legi Oficial d'Enginyeria en Informàtica de Catalunya sobre la sentència dictada en el cas menor quantia 56/2001 del Jutjat de Primera Instància n° 22 de Barcelona* [en línia]. 2001. <<http://www.coeic.org/sentenciaCD.pdf>>. [Data de consulta: 2-VIII-2004]

- DELGADO DOMÍNGUEZ, Adelaida. «La Biblioteca Virtual de Rondallas Mallorquinas» [en línea]. *CIVE: IV Congreso Internacional Virtual de Educación: 9-29 febrero, 2004*. <<http://www.cibereduca.com>>. [Data de consulta: 10-VII-2004]
- DÍAZ NOCI, Javier. *Derechos de autor de los periodistas: el caso de los resúmenes de prensa* [en línea]. 2003. <<http://www.ehu.es/zer/zer14/derechosautor14.htm>>. [Data de consulta: 10-V-2004]
- ESPAÑA. Tribunal de la Competencia. *Resolución: expte. A 334/03, Acuerdo-marco propiedad intelectual* [en línea]. 2004. <http://www.ucm.es/info/cyberlaw/act_cyb/competencia/competencia014.html>. [Data de consulta: 9-VII-2004]
- FERNÁNDEZ-ALBOR BALTAR, Ángel. «Directiva del Consejo sobre derechos de alquiler y préstamo y otros derechos afines a los derechos de autor en el ámbito de la propiedad intelectual». *Actas de derecho Industrial*. Vol. 14 (1991), p. 827-834.
- GARROTE FERNÁNDEZ-DÍEZ, Ignacio. *El Derecho de autor en Internet: los tratados de la OMPI de 1996 y la incorporación al derecho español de la directiva 2001/29/CE*. Granada: Comares, 2003. (Estudios de Derecho Privado; 24). ISBN: 84-8444-659-X.
- GÓMEZ POMAR, Fernando. «La función de la propiedad intelectual y el régimen jurídico de la fotocopia». *Revista crítica de derecho inmobiliario*. Vol. 69, nº 614 (1993), p. 165-213.
- GTBPI Fesabid 1999 — FESABID. Grupo de Trabajo Bibliotecas y Propiedad Intelectual. *Informe sobre el Convenio-tipo entre determinadas instituciones y CEDRO, sobre actividad reprográfica* [en línea]. 1999. <<http://www.fesabid.org/federacion/gtrabajo/bpi/fotocop.htm>>. [Data de consulta: 20-VIII-2004]
- GTBPI Fesabid 2004 — FESABID. Grupo de Trabajo Bibliotecas y Propiedad Intelectual de Fesabid. *Informe sobre el préstamo público en las bibliotecas* [en línea]. 2004. <<http://www.fesabid.org/federacion/gtrabajo/bpi/document.htm>>. [Data de consulta: 15-VIII-2004]
- IPR HELPESK. *Création d'un site web*. [En línea]. 2004. <[http://www.ipr-helpdesk.org/documentos/docsPublicacion/pdf_xml/8_CreationSiteweb\[000000365500\].pdf](http://www.ipr-helpdesk.org/documentos/docsPublicacion/pdf_xml/8_CreationSiteweb[000000365500].pdf)>. [Data de consulta: 20-VII-2004]
- LANGLOIS, Michele... [et al.]. «Restrictions impeding web-based courses: a survey of publisher's variation in authorising access to high quality on-line literature» [en línea]. *BMC medical education*. Vol. 4, no. 7 (2004). <<http://www.biomedcentral.com/1472-6920/4/7>>. [Data de consulta: 10-VI-2004]
- MARANDOLA, Marco. «Derecho de autor: fotocopias». *El profesional de la información*. Vol. 11, nº 5 (2002), p. 390-392.
- MASSAGUER, José; SALELLES, José R. «El derecho de la propiedad intelectual ante los desafíos del entorno digital: perspectiva general y problemas particulares para las bibliotecas». *Revista general de derecho*. Nº 636 (1997), p. 10.927-10.958.

- MOLLÀ, Juan. «El Derecho de préstamo bibliotecario: asignatura pendiente» [en línia]. *Cedro: boletín informativo*. Vol. nov-dic. (2003), p. 20-21. <<http://www.cedro.org/Files/foro39.pdf>>. [Data de consulta: 10-VII-2004]
- NWG (Network Working Group). *Netiquette guidelines* [en línia]. 1995. <<http://www.faqs.org/rfcs/rfc1855.html>>. [Data de consulta: 10-VI-2004]
- PÉREZ-SALMERÓN, Glòria; SURROCA CARRERA, Anna M. «Colección hemerográfica local digital de las bibliotecas públicas de la provincia de Barcelona». *El profesional de la información*. Vol. 13, nº 2 (2004), p. 118-126.
- RAMOS SIMÓN, Luis Fernando. «El derecho de cita o uso honrado de la información en las bibliotecas y otras unidades de información: más de 60 preguntas sin respuesta». *Boletín de la ANABAD*. Vol. 50, nº 1 (2000), p. 91-106.
- REQUEJO, Laura. «La nueva ley de propiedad intelectual: una reforma polémica». *Delibros*. Nº 164 (2004), p. 27-29.
- ROCA JUNYENT ADVOCATS. *Dictamen sobre la protecció dels drets d'autor de les tesis doctorals*. [En línia]. 2000. <<http://www.cbuc.es/TDX/Dictamen.doc>>. [Data de consulta: 15-VII-2004]
- ROVIRA, José Carlos. «Sobre los textos y sus derechos en la Biblioteca Virtual "Miguel de Cervantes" en la Universidad de Alicante». *Métodos de información*. Vol. 8, nº 44 (2001), p. 67-70.
- SÁNCHEZ ARISTI, Rafael. «La copia privada digital». *Pe.i: revista de propiedad intelectual*. Nº 14 (2003), p. 9-40.
- SEADLE, Michael. «Copyright in a networked world: permissions services». *Library hi tech*. Vol. 20, no. 4 (2002), p. 472-476.
- SERRANO GÓMEZ, Eduardo. *La propiedad intelectual y las nuevas tecnologías*. Madrid: Civitas, 2000. ISBN 84-470-1450-9.